

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradnictví

**Přírodní zahrady a možnosti jejich uplatnění
v podmínkách českého venkovského prostoru**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ivona Kubínová

Vedoucí práce: Ing. Ludmila Augustinová

2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „**Přírodní zahrady a možnosti jejich uplatnění v podmínkách českého venkovského prostoru**“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne: 8. 4. 2016

.....

podpis autorky práce

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí diplomové práce Ing. Ludmile Augustinové za odborné vedení a za její vstřícnost a podporu.

Poděkování také patří mé rodině, manželovi Petrovi a dětem Terezce a Tomáškoví za trpělivost, oporu a pevné nervy během celého studia.

V neposlední řadě děkuji také majitelům všech přírodních zahrad, se kterými jsem se setkala, za čas, rady a milé přijetí v jejich domovech.

Souhrn

První část této diplomové práce je Literární rešerše, která uvádí čtenáře do problematiky přírodních zahrad ve venkovských sídlech. Zahrnuje české i zahraniční autory. Jelikož se téma práce zabývá českým venkovem, názory českých autorů převládají. Jsou zde shromážděny informace týkající se daného tématu z téměř šedesáti pramenů. Předložen je současný i historický pohled na tvorbu zahrad. Prostor je také věnován atributům přírodních zahrad a ekologicky orientovaným směrům, které se dnes aplikují zejména v kontextu trvale udržitelného rozvoje.

V části Materiál a metody jsou informace o samostatném úkolu a o dotazníkovém šetření, které bylo provedeno v rámci celé České republiky u majitelů přírodních zahrad. Je zde také popsán proces certifikace přírodních zahrad, její podmínky a způsoby financování. Uveden je zde i postup a způsob zpracování výsledků samostatného úkolu a dotazníkového šetření.

V kapitole Výsledky je vyhodnocen sortiment rostlin z navštívených přírodních zahrad, text je doplněn vlastní fotografickou dokumentací. U každé zahrady je uveden její příběh, který popisuje jak se majitelé k tomuto způsobu zahradničení dostali a proč jej prosazují. Předvedena je i jedna výjimečná Ukázková přírodní zahrada z Vysočiny.

V Diskusi jsou teoretické názory českých i zahraničních autorů porovnány s praxí. Výsledky ze samostatného úkolu jsou autorkou konfrontovány nejen s literárními zdroji, ale také s názory majitelů přírodních zahrad. Lze shrnout, že literární zdroje kladou důraz především na potřeby člověka, ale sdružení a instituce poskytující certifikace hledají v zahradách přírodní procesy a prvky na podporu fauny.

Klíčová slova: přírodní zahrady, květiny, udržitelný rozvoj, český venkov, permakultura

Summary

The first part of this thesis introduces the reader in the field of natural gardening in rural communities as described by Czech and foreign authors. Since the topic of the thesis deals with Czech countryside, opinions of Czech authors prevail. Information relating to the subject has been collected from nearly sixty sources. Both historical and current view of the garden design is presented. Room is also devoted to the attributes of the natural gardens and eco-guidelines that are currently applied mainly in the context of sustainable development, the certification process natural gardens and its conditions; and means of financing.

In the Materials and Methods section, methodology of the field research and the survey conducted among the owners of natural gardens in the Czech Republic is described including the procedure of processing the data and results.

In Results, collections of plants in those visited natural gardens are evaluated in terms of their species composition, which is also accompanied by author's original photographic documentation. Moreover, the stories of the gardens are described here, showing how and why the owners found their way to this method of gardening. An exceptional sample of the natural garden in the Highlands region is presented for comparison.

Theoretical knowledge of Czech and foreign authors is compared with the practice in the discussion part of the thesis. Results from the author's field research are presented in the light of theoretical background but also from the perspective of the owners of the natural gardens. It is obvious that literary sources emphasize the importance of human needs while the associations providing certification rather look at the natural processes and elements in support of the fauna within the natural gardens.

Keywords: natural gardens, flowers, sustainable development, the Czech countryside, permaculture

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Vědecká hypotéza a cíle práce.....	8
3. Literární rešerše	9
3.1 Venkovský prostor	9
3.1.1 Venkovské zahrady.....	9
3.1.2 Sortiment typických rostlin venkova	11
3.2 Přírodní zahrady a jejich historie	11
3.3 Vývoj zahrad v rámci České republiky.....	13
3.4 Primární terminologie	14
3.5 Certifikace přírodních zahrad.....	16
3.5.1 Postup při certifikaci.....	16
3.5.2 Projekt Přírodní zahrady bez hranic.....	16
3.5.3 Projekty v ČR.....	17
3.6 Prvky v přírodní zahradě.....	20
3.7 Živly v přírodní zahradě.....	29
3.7.1 Voda.....	29
3.7.2 Vzduch	30
3.7.3 Země	31
3.7.4 Oheň.....	31
3.8 Přírodně - stavební prvky	31
3.9 Tvorba přírodních zahrad a kompozice výsadby	34
3.10 Přírodní zahrady a trvale udržitelný rozvoj.....	37
3.11 Aplikace principů přírodních zahrad.....	39
3.11.1 Laický směr.....	39
3.11.1.1 Permakultura.....	40
3.11.1.2 Biozahrada	40
3.11.1.3 Jedlý les	41
3.11.2 Profesionální směr	42
3.11.2.1 Piet Outdolf	42
3.11.2.2 James van Sweden.....	44
3.11.2.3 James Hitchmough	45

4.	Materiál a metody	47
4.1	Metodika vypracování samostatného úkolu.....	47
4.2	Základní informace o vybraném regionu	47
4.2.1	Liberecký kraj	48
4.2.2	Královéhradecký kraj.....	49
4.2.3	Pardubický kraj	50
4.3	Metodika výběru zahrad.....	51
4.4	Metodika zpracování výsledků samostatného úkolu.....	51
4.5	Metodika dotazníkového šetření	52
4.5.1	Formulace otázek	52
4.5.2	Postup a způsob realizace dotazníkového šetření.....	52
4.5.3	Zpracování výsledků dotazníkového šetření.....	53
5.	Výsledky	54
5.1	Výsledky samostatného úkolu.....	54
5.1.1	Ukázková přírodní zahrada Jaroslava a Bohumil Fexovi	54
5.1.1.1	Příběh zahrady	55
5.1.1.2	Rostliny a prvky v zahradě	56
5.1.2	Přírodní zahrada Čížková Gabriela.....	62
5.1.2.1	Příběh zahrady	63
5.1.2.2	Rostliny a prvky v zahradě	64
5.1.3	Přírodní zahrada u Kodadů	69
5.1.3.1	Příběh zahrady	70
5.1.3.2	Rostliny a prvky v zahradě	71
5.2	Výsledky dotazníkového šetření	75
6.	Diskuse.....	82
7.	Závěr	85
8.	Seznam literatury	86
8.1	Monografie	86
8.2	Internetové zdroje.....	91
8.3	Seznam obrazové dokumentace	93
8.4	Seznam tabulek	95
9.	Seznam příloh	96

1. Úvod

V posledních letech se zahrady pomalu mění z užitkových na okrasné či na prázdné travnaté plochy. Také veřejná zeleň nenápadně ustupuje výstavbě. Zahrady, které vidíme a jsou nám předkládány za vzor, jsou často intenzivně chemicky ošetřovány. Přírodní zahrady ve venkovském prostoru se mohou stát cestou, jak z tohoto bludného kruhu ven. Inspirací je Rakousko, kde princip přírodního hospodaření je již nastolen a konvenční přístup k zahradám je na ústupu.

510 miliónů km² vodní a zemské plochy pro potřebu člověka. Naše Země - zázrak přírody, který si člověk adaptoval, podmanil a začal využívat pro své účely a potřeby. V současnosti se ale paradoxně mnohým lidem příroda zcela odcizila a nechápu její pravou podstatu. Příroda představuje vše, co nás obklopuje, jsme s ní v každodenním kontaktu, ale tento fakt si neuvědomujeme. Pro mnohé tu příroda byla, je a bude, a její jedinečnost a specifčnost často vnímají pouze jako okrajovou součást moderního světa.

V průběhu svého vývoje se člověk stal součástí ekosystému, ale oproti původní, poměrně nebezpečné divoké přírodě si začal vymezovat prostor, který se mu stal útočištěm proti predátorům. Byl to i jeho první nemovitý majetek. V procesu kulturního vývoje se tato lidská potřeba uchovala a vlastnictví a obhospodařování půdy je i přes rozdíly v různých částech světa základem obživy. V mnoha zemích světa tím došlo ke značné devastaci krajiny a půdy. Dnes tedy můžeme říci, že se situace obrací a příroda má potřebu nalézt útočiště před člověkem. Pojem kulturní krajina získává pejorativní nádech.

Většina lidstva se dnes obklopuje umělými statky, které přinášejí zpravidla jen krátkodobé uspokojení, vykoupené navíc tím nejcennějším faktorem - časem. Ale i v dnešní době je spousta lidí, kteří si jedinečnost a nevyčíslitelnost přírody uvědomují a podporují její rozvoj a ochranu. Vědí, že klid, sílu, ale i uspokojení potřeb, mohou v dnešním hektickém prostředí načerpat prostřednictvím přírody – mimo jiné zahradničením či zahradní tvorbou. Uvedené aspekty naleznou tedy v soukromí. Vytvářejí si přírodní prostory ve svém domácím prostředí se snahou o maximální podporu přírodních procesů.

Snaha o ochranu biodiverzity nejen v zahradě a návrat k vlastní produkci plodin bez umělých hnojiv a pesticidů se aktuálně těší značné popularitě. Zahrady označované jako „přírodní“ zlepšují životní prostředí i kvalitu života člověka. Hlavním principem je soulad

mezi přírodou a člověkem tak, aby jeho působení mělo na přírodu minimální negativní dopady.

Přírodní zahrady se orientují na budoucnost, protože trvale udržují a chrání životní prostor a poukazují na možné způsoby, jak šetrně zacházet s přírodou. Jejich potřeba ze strany krajiny a přírody je nepochybně již velmi naléhavá, na straně lidí však stále vládne konzumní životní filozofie. Proto je nanejvýš žádoucí informovat, vzdělávat od dětského věku a nejlépe změnit fungování správ veřejných prostranství, která jsou upravována doslova devastujícím způsobem, zejména ve městech, ale i v menších urbanistických celcích. Prvním krokem k systémovým změnám může být získání teoretických a praktických zkušeností v oblasti přírodních (permakulturních) zahrad. Také je důležitá pozitivní motivace pro nejbližší okolí. Tato práce si klade za cíl hledat a popsat aktuální dění v této oblasti v rámci České Republiky a sumarizovat v současnosti nejvíce používané hlavní principy permakulturního hospodaření.

2. Vědecká hypotéza a cíle práce

Dosavadní vývoj hospodaření s přírodními zdroji, především půdou a vodou se jeví jako trvale těžko udržitelný a nenávratně poškozující přírodní bohatství a diverzitu biologických společenstev. Objevují se však nové trendy využívání zemědělské půdy, tzv. permakulturní hospodaření, zatím zejména na soukromých pozemcích. Jejich fungování se jeví ekonomicky, provozně i biologicky příznivé. Je proto vysoce žádoucí posoudit možnosti rozšíření tohoto způsobu hospodaření i do veřejných prostor.

V diplomové práci bude tedy ověřena hypotéza, že přírodní zahrady jsou nenáročnou cestou k trvale udržitelnému rozvoji venkovského prostoru.

Cílem práce je řešit v oblasti dané problematiky, především v podmínkách České republiky, kde je toto téma dosud poměrně málo zpracováno, s přihlédnutím k zahraničním pramenům. Dílčím cílem je popsat současné způsoby a organizace zajišťující certifikace přírodních zahrad a analyzovat možnosti regionálních dotačních programů pro rozvoj sídel v souvislosti s aplikací principů přírodních zahrad ve veřejném venkovském prostoru.

V praktické části jsou zdokumentovány přírodní zahrady regionu NUTS II - Severovýchod, analýza sadovnické kompozice a druhového složení rostlinných společenstev a jejich srovnání s certifikovanou metodikou pro výběr vhodných druhů dřevin a bylin pro venkovská sídla dle Baroše a kol. (2014). V neposlední řadě bylo provedeno dotazníkové šetření mezi majiteli přírodních zahrad.

3. Literární rešerše

3.1 Venkovský prostor

Venkov definujeme jako prostor, který zahrnuje nejen venkovská sídla, ale také krajinu kolem těchto sídel. Pojem „sídlo“ zahrnuje zastavěná i nezastavěná území vesnic - malých sídel. Sídlo by mělo mít obytnou nebo rekreační funkci. Pojem obec, který je pro nás v dnešní době častěji využíván, je administrativně omezen jako základní jednotka veřejné správy. Je zde volen starosta a zastupitelstvo, jež samostatně své správní území spravuje. Obec se často skládá z několika územně oddělených sídel (PERLÍN, 1998).

MAREČEK (2005) i TRNKA A TRNKOVÁ (2000) uvádějí, že venkovské obce mají maximálně 2000 obyvatel a hustotu zalidnění nižší než 100 obyvatel na km². Takových obcí je 4 995. Tvoří tak 80 % ze všech 6 242 obcí České republiky. Jejich celková rozloha činí 59 418 km², to je 75 % celkové rozlohy státu. Žije v nich 2 298 346 občanů (údaj k 1. 1. 1998), což je 22,3 % ze všech občanů ČR. Jejich zeleň tak zaujímá 50 - 75 % celkové plochy. To je v rámci našeho státu nezanedbatelný prostor.

Zeleň venkovských sídel má silný polyfunkční charakter. Má vliv na kvalitu vzduchu. Je především zdrojem kyslíku, ale snižuje také prašnost, zachycuje dýmy a snižuje hlučnost. Zvyšuje relativní vlhkost vzduchu a zmírňuje teplotní extrémny. Nezanedbatelný je vliv vegetace na vodní režim půd, ale i v krajině. Zeleň vytváří úkryty pro živočichy a ovlivňuje ekologickou stabilitu krajiny (KAVKA A ŠINDELÁŘOVÁ, 1978).

3.1.1 Venkovské zahrady

Venkovské zahrady představují nejčastější formu zeleně u venkovských sídel. Významně se podílejí na tvorbě vesnického rázu. Jsou přímo vázány na obytný dům, čímž umožňují každodenní využívání. Tyto zahrady jsou úzce spjaty s životním stylem jejich majitelů a odrážejí kulturní, rekreační i hospodářské nároky obyvatel venkova. Vzorem pro tyto zahrady by měla být okolní krajina. Zahrady by měly působit jako její součást. Uspořádání venkovské zahrady by mělo přihlídnout k okolním zemědělským praktikám. Mezi rostlinami by neměly chybět přirozené druhy. Zeleň na venkově je v nejtěsnějším kontaktu s obytným domem, má tedy zásadní vliv na stav životního prostředí v sídle (MAREČEK, 2005).

OTRUBA (2002) tvrdí, že poslední dobou vidíme čím dál menší rozdíly mezi městskou a venkovskou zelení. Do venkovských sídel jsou bohužel často vnášeny i negativní prvky typické pro městskou zástavbu. Koncepce architektury vesnického objektu a především krajinného rázu obce by se měla promítnout především do druhové skladby užitých rostlin.

Z urbanistického hlediska převládá v obcích ulicový způsob zástavby domů. Plocha pozemku je rozdělena na část menší (prostor uliční) tzv. předzahrádku, a na druhou část, tzv. dvorní. Předzahrádka často funguje jako reprezentativní vstup do domu či zahrady a část dvorní by měla vytvářet izolovaná zákoutí od ostatních hospodářských stavení a budov. U venkovských zahrad by mělo být také propojení obytné části interiéru se zahradou, aby prvky přírody fakticky, anebo alespoň pohledově, komunikovaly s interiérem (OTRUBA, 2002).

Obrázek 1: typická venkovská zemědělská usedlost

MAREČEK (2005) také uvádí, že způsob výsadby v zahradách by měl navazovat na krajinný vzor, proto by zahrady neměly být vyčleňovány z okolní krajiny. Měly by být spíše její součástí. Mezi rostlinami nesmí chybět přirozené druhy rostlin. Tyto zahrady mohou být

při vhodném uspořádání a dobře prováděné pěstitelské činnosti významnou součástí systému trvale udržitelného rozvoje.

MAREČEK (2005) také upozorňuje na problém starších hospodářských sídel na venkově. Postupným zánikem velkovýrobních činností v obcích přibývá počet nevyužitých staveb, jak obytných, tak provozních a hospodářských a jejich dvorů. S dnešními vysokými nároky na kvalitu bydlení je přestavba těchto sídel na venkově velice časově a finančně nákladná.

3.1.2 Sortiment typických rostlin venkova

Tradiční venkovská zahrada se v čase rychle proměňovala a nadále proměňuje. Tedy i sortiment dřevin a bylin se časem mění. Jisté však je, že čím mladší období, tím je sortiment rostlin bohatší a rozmanitější. Lidové názvy dřevin i bylin se také často liší dle regionů. Tabulka v příloze nabízí široký, historicky podložený sortiment rostlin ve venkovských zahradách. Ukazuje taxony rostlin rozčleněné do tabulek na dřeviny (stromy a keře, včetně ovocných stromů), trvalky, cibuloviny a hlízy, letničky a dvouletky, popínavé rostliny a rostliny využívané pro okenní truhlíky. Tabulky jsou dle BAROŠ A KOL. (2014).

3.2 Přírodní zahrady a jejich historie

Přírodní zahrada je v podstatě jednoduchý systém, který je znám již řadu staletí. Díky své poměrně dlouhé historii vychází z osvědčených principů, které vlivem aktuální moderní doby byly upozaděny novými technologiemi a nástroji, které mají zahradu posunout na vyšší stupeň. Lze konstatovat, že lidé se rozdělili na dvě pomyslné poloviny, kdy jedna preferuje nové prostředky a druhá se přiklání k původním praktikám (BRUCHTER, 2012).

Historický vývoj zahrad a zahradničení v harmonii s přírodou není výsadou nové doby, ale sahá až do raného středověku (5. až 11. století našeho letopočtu), kdy zahrada souvisela s lidským obydlím. Původně byla prostorem, který poskytoval člověku hlavně obživu, ale také odpočinek. Prvotně převažovala hospodářsko-užitná funkce a až s rozvojem kultury a vzdělanosti narůstala potřeba obklopovat se krásami přírody v podobě okrasných zahrad. Ve středověké společnosti byla zahrada spojována s přepychem a blahobytem. V zahradách se využívaly ohraničené plochy plodin (např. pomerančovníků, olivovníků atd.)

společně s odpočinkovým prostorem, který poskytoval vodu, stín i slunce. Pěstovaly se zde nejen užitkové, ale i okrasné rostliny (PACÁKOVÁ - HOŠŤÁLKOVÁ A KOL., 1999).

Koncem tohoto období až do období pozdního středověku (14. až 15. století) byl tento koncept modifikován z uzavřeného systému zahrad do přístupnějšího prostoru i pro ostatní veřejnost. Zahrady se rozšířily o atria, která představovala vstup do navazujícího obydlí. Prvky zahrad se dostávaly i do veřejných prostor jako jsou parky, ulice atd. Zahrady byly často i součástí klášterních celků a jiných církevních staveb. Práce v jejich zahradách a pěstování léčivých rostlin bylo významnou náplní některých řádů (MAREČEK, 1992).

WOLSCHKE - BULMAHN (1997) se domnívá, že průkopníkem přírodních zahrad byl irský zahradník a žurnalista William Robinson, který se, se svou knihou „The Wild Garden” (1870), jako první vzbouřil proti tehdejší viktoriánské zdobnosti a tím odsoudil zvyklosti tehdejší doby. Vadil mu především tehdejší italský styl zahrad, včetně tropických rostlin předpěstovaných ve sklenících, pečlivě udržované záhony pravidelných tvarů, pravidelné kosení trávy, parterové trávničky, sochy atd.

Robinson nacházel inspiraci v divoké přírodě anglického venkova. Upřednostňoval alpské rostliny do skalek, husté trvalkové výsadby a půdopokryvné rostliny. Největší přínos této knihy byla opětovná pozornost veřejnosti k rostlinám mírného klimatu, které mohou být využity v zahradách jako okrasné i snadno pěstovatelné (BISGROVE, 2008).

Přírodní zahradu ovlivnila i čínská kultura, která se zaměřovala na zahradní tvorbu, kdy vzorem byla sama příroda a inspirace horami, ostrovy či vodou.

Ve druhé polovině minulého století dochází k modifikaci obecného vnímání zahrad. Člověk měl opět potřebu přírodu chránit a využívat její možnosti. Aktuálně se přírodní zahrady staly primárním trendem zahradní a krajinářské tvorby. Zahrada je dnes vnímána jako forma, která prezentuje přírodu zvnějšku. Významná je i funkčnost v přírodním duchu, především podpora planých rostlin, živočichů atd. Často se setkáváme s pojmem „biozahrada”, který je často s přírodní zahradou mylně zaměňován. Zde je péče o zdraví půdy a příslušných plodin bez implementace umělých hnojiv a pesticidů tím nejdůležitějším faktorem. Současně se lze setkat i s pojmem „ekozahrada”, která představuje uměle vytvořený novotvar, ve kterém je „eko” vnímáno jako soulad s životním prostředím (ONDRÁČEK, 2015).

3.3 Vývoj zahrad v rámci České republiky

ONDRÁČEK (2015) uvádí, že až do druhé světové války kopírovala česká zahradní architektura vývoj od zbytku Evropy. U šlechtických sídel byly budovány rozsáhlé krajinářské parky, často i s četnými sbírkami dřevin. Bylo to vedeno snahou o získání nových, zejména hospodářsky významných, rostlin. V tomto ohledu byli na našem území velmi aktivní například Liechtensteinové v Lednici.

Slavným zahradníkem té doby byl hrabě Arnošt Silva Tarouca (1860 - 1936), který stál za vznikem Průhonického parku v dnešní krajinářské podobě. Z českých představitelů této doby a směru lze také uvést zahradního architekta Františka Thomayera (1856 - 1936), kterému je přisuzováno postupné rozšiřování trvalkových partií. Thomayer jako první využíval rozsáhlé kompozice v záhonech. Sesazoval trvalky do malých skupin, nebo je soliterně vysazoval volně do travin (MAREČEK, 1992).

V neposlední řadě je nutno uvést další dva významné zahradníky, kteří významně působili před obdobím druhé světové války. Byl to Martin Fulín (1853 - 1926), který byl redaktorem tehdejších zahradnických časopisů a také autor odborné literatury. Josef Vaněk, který žil v letech 1886 - 1968, byl neobvykle aktivní a úspěšný zahradní architekt a také nakladatel, autor řady publikací z oboru zahradnictví a ovocnictví, soudní znalec. Již v roce 1908 založil v Chrudimi soukromý zahradnický podnik, velkokapacitní zahradnictví, ke kterému patřila i rozsáhlá školka s ovocnými dřevinami a okrasnými rostlinami. Také využíval, v té době neobvyklé, vytápění skleníků s umělým zavlažováním. Projektoval i zahrady a sady, vytvořil např. Barrandovské terasy (BAŠEOVÁ A NEUBERT, 1991).

Po konci druhé světové války docházelo k modifikaci společnosti a k částečné regresi okrasného zahradnictví. Česká tvorba byla tehdy poměrně izolována od zbylé Evropy a tak se začala spíše zdůrazňovat prostorová účelovost jednotlivých výsadeb.

Nutno podotknout, že pro české zahradnictví byl klíčový rok 1989, ve kterém došlo k uvolnění veškerých bariér. Došlo tehdy k poměrně rychlé implementaci mezinárodních trendů do české zahradní tvorby. Narůstala obliba českého skalničkářství a vznikala řada nových okrasných školek. Import ze zahraničí navyšoval dostupný sortiment. Do této oblasti přicházeli i noví zahradní architekti, kteří se více přikláněli k přírodnímu stylu zahrad (ONDRÁČEK, 2015).

3.4 Primární terminologie

Obsahem této práce je přírodní zahrada neboli Natural Garden. Pokud by identifikace pojmu přírodní zahrada vycházela z pouhého vysvětlení těchto dvou slov, prakticky by tento pojem neexistoval, protože se jedná o jistý protimluv, kdy adjektivum „přírodní“ je zde vnímáno zcela v rozporu s uměle vytvořeným, což z hlediska zahrady je vždy podmíněný aspekt. Zahrada je uměle vytvořený prostor, což se tedy neslučuje s přírodním. V případě doslovného chápání pojmu „přírodní“ eliminujeme v podstatě přítomnost přírody, což se ovšem rozchází s kontextem této zahrady. Zahrada je komplexně chápána jako záměrná tvorba člověka, ale příroda je vždy to, co člověka obklopuje (PETR A DLOUHÝ, 1992).

BRUCHTER (2012) uvádí, že záleží na tom, jak je příroda vnímána. Jedná se o čistě přírodní prostředí, které člověk neovlivnil, či je za přírodu chápán prostor, který člověk upravil, adaptoval atd.? Odborná literatura uvádí přesné deskripce přírodní zahrady, které se s výše uvedeným aspektem rozcházejí. Ovšem jednotlivé definice mají společné prvky. Jedná se především o tvorbu dlouhodobých ekologicky stabilních vegetačních dílčích prvků, které budou v daném prostoru prosperovat. Dále je zdůrazněna snaha o využití neživých a živých zdrojů takovým způsobem, aby nebyly poškozeny nároky generací budoucích. Je tedy zde zcela eliminováno aplikování umělých hnojiv a pesticidů.

PEJCHAL (2002) uvádí, že přírodní zahrada je forma zahrady, která se vyvinula z idey vrátit přírodu do sídel. Jsou v ní integrovány potřeby lidí, ale též kompoziční a kulturní aspekty, stejně jako potřeby životního prostoru pro rostliny a zvířata. Budovat přírodní zahradu znamená tvořit základ pro určitý proces a zároveň se učit souladu s přírodou.

Tyto zahrady také přispívají ke zlepšení našeho životního prostoru a tím i k naší kvalitě života. Přírodní zahrady podporují druhovou rozmanitost, protože zde nejsou používány žádné pesticidy, které jinak zatěžují vzduch, půdu a vodu dodatečným znečištěním. Používání regionálních materiálů vede ke krátkým transportním cestám a tím k celkově pozitivní energetické bilanci. Přírodní zahrady jsou orientované na budoucnost, protože trvale chrání náš životní prostor a ukazují nám možné zacházení s přírodou (SKALA, 2015).

KINGSBURY (2001) definuje, že zahradničení, které je v souladu s přírodou, určuje i výběr rostlin, které dovedou růst v podmínkách této zahrady a porostou s minimální péčí zahradníka. Přírodní zahrada tedy vyžaduje nízké nároky na péči, protože nevychází ze

vzdoru k přírodě, ale ze spolupráce prostřednictvím implementace a pochopení přírodních zákonitostí a procesů.

SKALA (2015) také tvrdí, že přírodní zahrady by měly být místem nadvlády přírodních procesů, kde svůj prostor najde rostlinná sukcese, vznik a zánik, růst a odumírání. Nezbytné místo zde má i volně žijící fauna. Podstatou takové zahrady tedy není co vidíme, ale to, co se v ní odehrává. Oplocený prostor zahrady se tedy stává biotopem a zahradničení a zásahy v něm musí být omezené na minimum. Člověk tak má statut pouhého pozorovatele.

HOLZER (2012) uvádí základní principy přírodního zahradničení. Na první místo udává prvky systému, které na sebe navzájem působí a každý z těchto prvků plní více funkcí najednou. Dále uvádí i to, že každá z těchto funkcí je zajištěna více prvky. Využívá přirozených zdrojů a pracuje s obnovitelnými zdroji energie. Také využívá přirozených procesů a koloběhů v přírodě. V neposlední řadě dává přednost rozmanitosti místo jednotvárnosti. V případě energie se přiklání k smysluplnému a efektivnímu využívání a upřednostňuje práci s obnovitelnými zdroji.

SVOBODA (2009) k principům permakulturního hospodaření dodává ještě péči o planetu a o lidi. Dělení se o nadbytečné zdroje a snahu o učinění radostnějšího a jednoduššího života. Neopomíná také produkci pouze recyklovatelného odpadu, čímž ukazuje snahu o přirozený koloběh života. Permakulturu definuje jako přímý překlad anglického slova „permaculture“, což ve volném překladu znamená trvale udržitelné zemědělství či trvalá kultura. Dá se totiž aplikovat do všech oblastí lidského života.

HOLMGREN (2006) poukazuje na negativní stranu přírodních zahrad. Toto zahradničení nevytváří pracovní příležitosti, jelikož projekty přírodních zahrad jsou navrhovány tak, aby nebylo třeba mnoho lidské práce na jejich udržování. Lze říci, že tradiční zemědělství je náročné na práci i na energii, tedy i na pracovní sílu. Nabízí tak pracovní možnosti. Permakulturní systémy jsou náročné pouze na informace a na počáteční design.

STRAKOVÁ (2014) na téma definice připomíná, že s pojmem přírodní zahrada lze často nalézt i pojem vegetační prvky, jejichž propagátorem je profesor Pejchal (*1949). Ten vychází z definice přírodní zahrady, která by měla být svým charakterem druhová, prostorová i věková a tím by měla vykazovat vysoký stupeň autoregulace. Pejchal se však také domnívá, že se z dlouhodobého hlediska bez péče neobejde.

VLAŠÍNOVÁ (2013) zmiňuje, že prvním krokem při tvorbě přírodní zahrady by měla být změna našeho myšlení. Měla by spočívat v eliminaci či vymýcení zavedených omylů.

Jedním z nich je mýlka, že půda je nevyčerpatelný výrobní prostředek. Půda není nevyčerpatelný zdroj živin a vyžaduje citlivé zacházení a péči.

VLAŠÍNOVÁ (2013) dále upozorňuje na fakt, že v posledních letech zahrady nenápadně ustupují výstavbě a z užitkových se mění často pouze na okrasné nebo na travnaté plochy, které jsou často chemicky ošetřovány.

3.5 Certifikace přírodních zahrad

3.5.1 Postup při certifikaci

Majitel zahrady, který má zájem o certifikaci, musí být v prvé řadě přesvědčený o svém konání vyjít z vyšlapané cesty konvenčního hospodaření. Přírodní zahradničení je především o respektování přírodních zákonů a o etickém zacházení s přírodními zdroji. Pokud splňujeme podmínky certifikace, je třeba podat přihlášku k jedné z níže uvedených organizací. Pracovníci poté žádost o udělení plakety posoudí přímo na místě. V případě žádosti o malou plaketu vás navštíví pouze jeden poradce. Pokud je požadována certifikace Ukázkové přírodní zahrady (velká plaketa), musejí se z důvodu zachování objektivity zúčastnit posouzení dva členové poradenského týmu. Pokud zahrada splňuje předepsaná kritéria, proběhne její certifikace a předání plakety v den návštěvy. Plaketa se pak umístí na viditelné místo, nejlépe na plot. Majitel dostane i tištěný certifikát a publikaci o přírodních zahradách. V případě „Ukázkové přírodní zahrady“ musíte navíc splnit kritéria pro poradenství v této oblasti. (KRČMA A KOL., 2010).

3.5.2 Projekt Přírodní zahrady bez hranic

Přírodní zahrady bez hranic je přeshraniční česko - rakouský projekt realizovaný od roku 2009 do roku 2012. Prvním oficiálním certifikovaným hnutím či myšlenkou pro certifikaci byl v Dolním Rakousku projekt „Natur im Garten“. Počátek u nás byl v regionech jižních Čech. Financování probíhalo převážně z fondů pro přeshraniční spolupráci - program Phare CBC (Cross Border Co-operation = přeshraniční spolupráce), dále z Ministerstva životního prostředí ČR a Magistrátů jednotlivých měst.

3.5.3 Projekty v ČR

PETROVÁ (2015) uvádí, že v současnosti tento projekt v ČR pokračuje přes různá sdružení a spolky. Např. Občanské sdružení Přírodní zahrada nyní zajišťuje certifikace přírodních zahrad již pro celou Českou republiku. Toto sdružení se snaží motivovat jednotlivce, ale i skupiny (školy, školky, obce, firmy atd.). Působí zatím nejvíce v Jihočeském kraji, ale rozmach se začíná projevovat i v ostatních krajích. Toto sdružení také stále úzce spolupracuje s rakouským hnutím v projektu Přírodní zahrady bez hranic a čerpá zde inspiraci. Nyní se jedná o projekt Evropské územní spolupráce (EÚS) kofinancovaný Evropským fondem regionálního rozvoje Evropské unie (ERDF).

Snahou celého tohoto projektu je šíření osvěty a poradenství. Také pořádání besed a seminářů, vydávání příruček, exkurze do rakouských přírodních zahrad a různé akce na podporu ekologické výchovy dětí. Budují se sítě ukázkových přírodních zahrad, které jsou přístupné široké veřejnosti jako studijní příklad. Do projektu je možno zapojit jakoukoliv zahradu a získat prestižní plaketu. Musí však být dodržena tři základní pravidla: nepoužívání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a rašeliny k úpravě půdy. Další podmínky jsou např. přirozený trávník s prvky louky, kompost či ovocná zahrada a bobuloviny v zahradě (KRČMA A KOL., 2010).

V Jihomoravském kraji funguje od roku 2009 Ekologický institut Veronica, který také úzce spolupracuje s Dolním Rakouskem. Tento institut je zajímavý svým širokým spektrem činností. Poskytuje certifikace „Přírodní zahrada” pro Moravu, kde od doby svého založení udělil již více než 80 plaket. Touží dosáhnout výsledků Dolního Rakouska, kde podobných plaket mají lidé na plotech tisíce. Tato plaketa, kterou si držitel umístí na plot, poukazuje na filozofii a šíří myšlenku trvale udržitelného obhospodařování půdy. Toto sdružení dále funguje jako ekologická poradna. Na jejich internetových stránkách naleznete také ekomapu, kde se lze dozvědět, v rámci ČR, o všech ekologických projektech (např. prodejny biopotravin, mlékomaty, certifikovaní výrobci potravin s regionální značkou, prodejny ekovýrobnů atd.). Ekologický institut Veronica se také aktivně podílí na mapování přírodních biotopů v ČR, jelikož je zapojen do projektu Evropské unie Natura 2000, což je přehled chráněných území s nejhodnotnějšími lokalitami. Je určen k vytipování a ochraně nejvzácnějších a nejvíce ohrožených druhů živočichů, rostlin a přírodních stanovišť na území Evropské unie. Záměrem tohoto projektu je především ochrana biologické rozmanitosti (<http://www.veronica.cz>).

Certifikace přírodních zahrad v Kraji Vysočina zprostředkovává Občanské poradenské středisko (o.p.s.) Chaloupky. Středisko učí všeobecnému porozumění přírodě, posiluje v rámci svých výukových programů ohleduplnost a odpovědnost člověka a především dětí k životnímu prostředí. Navrhuje také školní přírodní zahrady, učí v nich učit, publikuje, pomáhá školám psát projekty zaměřené na tvorbu a obnovu školních zahrad a pozemků. Středisko dále pořádá workshopy a tábory v ekocentru Chaloupky Kněžice, které slouží pro pobytové programy. Jejich činnost je široká. Iveta Machátová, která je koordinátorkou projektu Přírodní zahrady na Vysočině, na internetových stránkách chaloupky.cz upřesňuje: „Kdo získá plaketu Ukázková přírodní zahrada, ten si může být jistý, že jeho zahrada je něčím výjimečná. Může to být stylem v jakém je zahrada utvářena, jejím uspořádáním, ale také speciálním využitím a zpracováním zahradních produktů, turistickou atraktivitou v místě a podobně”.

(MACHÁTOVÁ, 2011)

Obrázek 2 a 3: plakety pro certifikované přírodní zahrady

KRČMA A KOL. (2010) k certifikaci uvádí, že s ní získává daný subjekt či instituce zahradní plaketu, která je vyznamenáním či stvrzením, že se jedná o certifikovanou přírodní zahradu. Certifikovaná přírodní zahrada představuje zahradu, která naplňuje požadované prvky. Je tvořena a funguje dle přírodních procesů a dodržuje ekologické principy.

Existují dva typy výše uvedených zahradních plaket. Přírodní zahrada (tzv. malý ježek) a ukázková přírodní zahrada (tzv. velký ježek). Ukázková přírodní zahrada by měla být navíc zpřístupněna v řádně vyhlášených otevíracích hodinách či po předchozí domluvě

veřejnosti a měla by sloužit jako inspirace a praktický vzor pro další zájemce o tento zahradní styl. Certifikovaná přírodní zahrada musí splňovat níže uvedená tři základní kritéria:

- v zahradě nebyly využity pesticidy či jiné chemické postřiky,
- nepoužívají se zde žádná rychle rozpustná umělá hnojiva,
- nebyla zde použita rašelina (MACHÁTOVÁ, 2011).

MACHÁTOVÁ (2011) k použití rašeliny vysvětluje, že její používání je v zahradách sice velmi rozšířené, ale její vynechání v přírodní zahradě má své důvody: „Při těžbě rašeliny dochází k devastaci přírody, ničení přírodních rašelinišť a její přeprava na dlouhé vzdálenosti s sebou nese značné zatížení životního prostředí, tedy negativní ekologickou stopu”.

Dle Sdružení Přírodní zahrada je třeba, k již zmíněným základním podmínkám pro certifikaci přírodní zahrady, splnit další podmínky v zahradě. K tomu slouží bodové hodnocení níže uvedených prvků. Za každý prvek můžete získat 1 - 2 body, dle toho, kolik je mu na zahradě věnováno prostoru a jakou má kvalitu. Celkem je třeba mít alespoň 5 bodů:

- živý plot z planých keřů,
- přirozená louka nebo prvky louky,
- ponechání divokých porostů,
- divoký koutek,
- mimořádná stanoviště (vlhká nebo suchá),
- listnaté stromy,
- květiny a kvetoucí trvalky.

Sdružení Přírodní zahrada také udává, že u obhospodařování přírodních zahrad a v užitkové zahradě musí být použity níže uvedené aspekty, kdy opět pro získání certifikace je nutné získat alespoň 5 bodů:

- kompost,
- domečky pro zvířecí pomocníky,
- využití dešťové vody,

- užívání šetrných materiálů a postupů,
- mulčování,
- zeleninové záhony a bylinky,
- ovocná zahrada a bobulové keře,
- smíšená kultura/střídání plodin/zelené hnojení.

BRUCHTER (2012) shrnuje, že přírodní zahrada je prostor, ve kterém je základním principem zkoumání, poznávání, pozorování a vědění. Certifikovaná zahrada je přírodní zahradou, která jednotlivé principy a prvky oficiálně naplňuje.

KŘIVÁNKOVÁ (2012) k tomu dodává, že vytvořený projekt Přírodní zahrada bez hranic, který shrnuje informace o certifikované zahradě, přináší návod jak vytvořit tuto zahradu a zahrnuje i výše uvedené prvky a způsoby hospodaření.

3.6 Prvky v přírodní zahradě

Klíčovým prvkem v přírodních zahradách je vegetace v různých podobách, např. ve tvarech stromů, keřů, rostlin či bylin. Mezi klíčové prvky řadíme např. suché zídky, vodní plochy, kmen padlého stromu či hromadu kletí a kamení. Tyto prvky v zahradě vytvářejí přirozená stanoviště pro rostliny a živočichy. Prvotně je v přírodní zahradě zakázáno využívat chemické látky. Jedná se o fundament přírodní zahrady, který je poměrně logický. Pesticidy a herbicidy jsou výraznou zátěží pro životní prostředí (BRUCHTER, 2012).

Finální snahou činnosti takovéto zahrady je zdravý plod, zdravá půda, voda a celkové zdravé prostředí pro člověka. Toto tvrzení vylučuje implementaci jakýchkoliv chemických prostředků. Pesticidy mají negativní dopad na kvalitu všech výše uvedených aspektů a subjektů komplexně, a to nejen na přírodu, ale i na celou společnost (PIMENTEL AND LEHMAN, 1993).

Předejít využití pesticidů lze implementováním odolných druhů rostlin, které jsou vhodné pro dané stanoviště a jsou typické pro danou oblast. S nechtěnými škůdci si poradí jejich přirození predátoři, což vyžaduje podporu přirozeně žijících dravých živočichů. Určitým fundamentem je pak rozmanitost a pestrost organismů, neboli biodiverzita. Také je třeba se zaměřit na vzájemné působení rostlin (BRUCHTER, 2012).

SEDLÁČEK (2012) poukazuje na využití a budování „domečků“ či příbytků pro živočichy. Tito pomocníci jsou pro dobrou funkci přírodní zahrady velice prospěšní a žijí s ní v určité symbióze. Cílem přírodní zahrady by mělo být poskytnutí útočišť pro různé volně žijící živočichy. Ti, v přírodních zahradách, využívají staré dřevo, dřevnatý odpad, kamení, mech atd. V případě, že tyto „příbytky“ chybí, lze je uměle vytvořit.

Obrázek 4: hmyzí skrýše v trouchnivějícím dřevě a písku

Přírodní zahrady jsou charakteristické nejen zdravými plodinami, ale především zdravou půdou. Prevencí je šetrná péče o půdu. Prvořadé je zde zakrytí půdy při pěstování smíšených kultur, kdy prospěšný je i plevel. Využívá se jako zelené hnojení. Chrání půdu před nepříznivými vlivy a dodává půdě živiny. Jedná se o krátkodobé nebo dlouhodobé pokrytí půdy. Rostlinná hmota je nejčastěji posekána a zapracována do půdy či dále využita při mulčování. Zelené hnojení trvale zlepšuje půdu, kypří ji a potlačuje růst plevelů. Využívá se zde např. hrách, vojtěška, jetel atd. Jedná se tedy o zaorání travních plodin s cílem zlepšit kvalitu půdy (REILEY AND SHRY, 2000).

Obrázek 5: uměle vytvořené obydlí pro hmyz

KAMSTRA (1994) k mulčování uvádí, že péče o půdu zahrnuje i její ochranu. Mulčování představuje dobrou ochranu půdy před vysycháním a erozí půdy. Doplňuje také živiny. Jako mulč se zpravidla používá mrtvý organický materiál, který se pomalu šíří do jednotlivých půdních vrstev. Mulčování má také pozitivní vliv na kolísání teploty půdy, zlepšuje infiltraci vody, snižuje ztrátu vody odpařováním, chrání proti dešti a větru, atd. V neposlední řadě má pozitivní vliv na biologické, chemické a fyzikální vlastnosti půdy.

SVOBODA (2009) mulčování přirovnává k dětským plenkám a tvrdí, že mulčovat je třeba pouze na počátku, tedy při zakládání záhonů, kdy je půda holá. Dle něj se jedná se o jednu z nejdůležitějších věcí. Mulč je jakýkoliv povrchu půdy, ale musí se vždy jednat o organický materiál. Využívá nejčastěji slámu, ale i listí, kůru či nepotištěné kartonové krabice a koberce z přírodních materiálů. Nevýhodu mulčování vidí především ve zvýšené populaci slimáků a hlodavců.

Obrázek 6: Mulčování v přírodní zahradě

KALINA (2004) se přiklání ke kompostování v přírodních zahradách a považuje ho za nejstarší a nejpřirozenější prostředek ke zlepšování půdy a ke hnojení. Kompost se připravuje z organických odpadů domácnosti a ze zahrady a je významným příspěvkem k udržení zdravé půdy a k výživě rostlin. Kompostování ve vlastní zahradě je také praktickým odstraňováním bioodpadu, a proto významně přispívá k ochraně životního prostředí. Dále uvádí, že jsou dva způsoby rozkladu organické hmoty - hnití za nepřístupu vzduchu a tlení - za přístupu vzduchu.

KALINA (2004) také, v neposlední řadě, ke kompostování dodává, že je to sice vynikající možnost získání humusu, ale zároveň udává i jeho nevýhody. Vysoká pracnost, kterou udává jako největší negativum, prý většině zahrádkářů nevádí. Nelze však opomenout ztráty živin, především dusíku, draslíku a uhlíku. U dusíku je to přibližně 20 % formou plynného čpavku. Uhlík uniká rovněž do vzduchu ve formě oxidu uhličitého v množství do 30 %. Problém s draslíkem, není zcela vědecky podložen. Objevily se pouze starší výzkumy uvádějící, že při tlení je ztráta draslíku velká z důvodu velkých průsaků kompostových štěpů.

BRUCHTER (2012) se vrací ke hnojení umělými hnojivem a uvádí, že v přírodní zahradě je toto hnojení zcela nepřijatelné a proto se využívá ke hnojení především kompost. Popisuje ho jako rozložený organický materiál, který funguje jako hnojivo a doplněk pro zlepšení půdy. Představuje klíčovou složku ekologického hospodaření. Jako kompost může být použit i zkompostovaný živočišný hnůj.

Do kompostu patří vše co by se v přírodě také rozložilo. Lze tam dát i zbytky rostlin napadených různými chorobami, vše se při důkladném kompostování zničí a rozloží. Zákon však nedovoluje kompostovat odpady nakažené šarkou a spálou růžovitých. Také doporučuje u ořešáku královského (*Juglans regia*) založit vlastní ořešákový kompost, kam se dává pouze jeho listy, které obsahuje látky brzdící růst některých rostlin (SVOBODA, 2009).

Obrázek 7: Kompost v přírodní zahradě

Rozmanitost a pestrost těchto zahrad je zajištěna smíšenými kulturami. Cílem využití smíšených záhonů a střídání plodin je eliminace jednostranného čerpání půdy. Smíšené kultury pozitivně ovlivňují růst rostlin, zajišťují vzájemné dodávání živin mezi rostlinami, odpuzují škůdce a rostliny ochraňují před chorobami. Pěstování ve smíšených kulturách lze implementovat v různých tvarech, např. do tvaru tzv. klíčové dírky.

Základem je využití více druhů plodin tak, aby se vzájemně pozitivně ovlivňovaly. Při výběru plodin je důležitý také konečný vzrůst a rozložitost jednotlivých plodin tak, aby si navzájem nebránily ve svém přirozeném růstu. Jednotlivé rostliny volíme s různou vegetační dobou, kombinují se pomalu rostoucí s rychle rostoucími (SEDLÁČEK, 2012).

BRUCHTER (2012) uvádí, že zpravidla po raných rostlinách, které jsou dříve sklizeny, se dosévají pozdní. Skladba u smíšených kultur čítá jak květiny, zeleninu, ale i bylinky, koření atd. Také konstatuje, že bohužel neexistují rostliny, které by měly univerzálně kladný vliv na všechny pěstované rostliny. Naštěstí již bylo vypořádáno mnoho prospěšných nebo naopak nevýhodných kombinací.

HOLZER (2012) považuje smíšené kultury za všude možné a smysluplné. Monokultury jsou nepřirozené formy obhospodařování, které přinášejí problémy. Nejvýnosnější a nejlepší směsi pro každý vlastní pozemek je nutno dlouho hledat a také pozorovat jejich vývoj. Začít je dobré na malé ploše. Pro příklad uvádí, že při pěstování obilí ve vyšších polohách se mu osvědčil jako podsev jetel, ředkvičky, salát či léčivé bylinky. Po sklizni se vysévají krmné druhy nebo ozimé plodiny jako je řepka či řepa. Ty se buď sklídí v příštím roce v létě, nebo se ponechají na pozemku pro zlepšení půdy. V nížinách je situace rychlejší. V červenci je již zpravidla obilí sklizeno a meziplodiny přinášejí dobrý výnos již v daném roce. V tomto případě se hodí rychle rostoucí druhy zeleniny, salát či řepa. Když se meziplodina sklídí, je možno plochu ještě osít ozimými rostlinami.

Dle BOOMGARDENOVÉ (2012) neexistuje v přírodě plocha, na níž by rostl jen jeden rostlinný druh. Vždy je v přírodě rozmanitost rostlin, které se navzájem podporují. Hlavní výhodou je méně škůdců, nežádoucího plevelu a vyšší výnosy. Jako důležité považuje plánování a poté výsadbu rostlin s odlišnými požadavky na živiny (tzv. slabě, středně a silně náročné) a s hlubokými a mělkými kořeny. Optimální je každoroční střídání plodin na různých stanovištích, čímž se zabrání vyčerpání půdy a šíření chorob.

Tabulka 1: vhodné kombinace rostlin působící proti škůdcům a chorobám

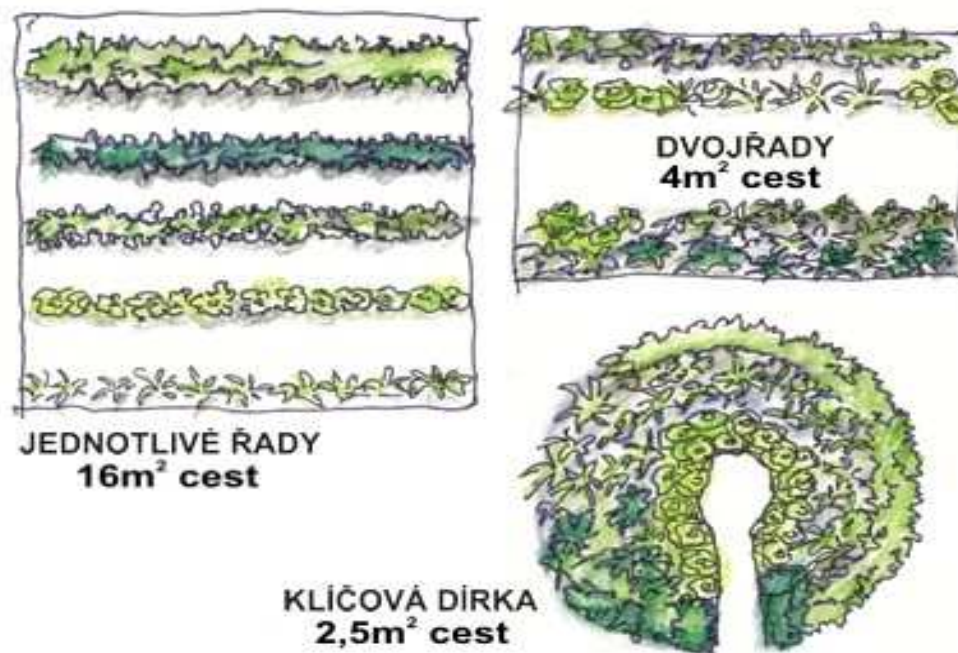
Choroba	Pomocníci
Pochmurnatka, květilka	Mrkev + cibule, šalvěj
Mšice maková	Fazole + saturejka
Padlí (travní)	Česnek + jahody
Hád'átka (hlístice)	Afrikány + petržel
Rez vejmutovková	Pelyněk + rybíz
Mšice	Lichořeřišnice vysetá u stromu, slunéčko sedmítečné
Mravenci	Levandule, polníček, vratič, zahrabání mrtvé ryby
Bělásek zelný	Máta peprná, rajčata, šalvěj, tymián, pelyněk
Roztoči	Maliny
Pilatky	Vratič obecný
Dřepčík	Pelyněk, máta peprná, česnek, cibule, salát
Padlí	Česnek, pažitka, bazalka
Houbové choroby	Pažitka, přeslička
Plísňe	Cibuloviny
Hlemýždi	Šalvěj, řeřicha, cibule, česnek, žáby

BRUCHTER (2012) poukazuje na různé typy smíšených záhonů. Vysvětluje poměrně využívaný typ klíčová dírka či mandala. Ta maximálně využívá prostor pro pěstování zeleniny či bylinek a umožňuje lepší přístup. Tento záhon tvoří úzká ulička o šířce přibližně 30 cm, která je slepá a na svém konci se rozšiřuje až na 60 cm. Přístup k záhonu je tedy ze všech stran. Oproti klasickému obdélníkovému záhonu ušetří klíčová dírka až 14 m² půdy, kdy by tato nevyužitá půda sloužila pouze jako cesta k záhonu. V případě, že bude vchod na tento záhon umístěn na jihu a na severu budou vysázeny rostliny s vyšším vzrůstem, vytvoří se tzv. sluneční past, s vhodným mikroklimatem.

Tento záhon je vhodným pomocníkem i všude tam, kde je z nějakého důvodu přístup pouze k jednomu okraji vyvýšeného záhonu. Z tohoto místa je možné záhon obdělávat, aniž by muselo být šlapáno na půdu. Klíčová dírka však nemusí být pouze v rovině, ale záhon může být také svažité, nejlépe k jihu a z cestičky je možné obdělávat celý záhon. Nejbližší k cestičce se pěstují rostliny vyžadující větší péči a častou sklizeň. Dále pak rostliny s nižšími nároky na péči. Vzadu ty, které se pouze vysadí a poté se až sklízí (KOMENDOVÁ a SUCHÁNKOVÁ, 2015).

Obrázek 8: sluneční past

Obrázek 9: záhon klíčová dírka

3.7 Živly v přírodní zahradě

Přírodní zahrady jsou založeny na respektování a podporování přírodních procesů. S těmito procesy samozřejmě úzce korespondují i živelné aspekty přírody v podobě: vody, vzduchu, země a ohně. Tyto živly mají v přírodě své nenahraditelné místo. Při tvorbě přírodních zahrad se musí s nimi operovat a neopomínat je - jsou klíčové.

3.7.1 Voda

Voda představuje propojovací článek se zemí. Různé vodní plochy a zdroje vody lze vytvářet pomocí vodních a pískových zón, které by měly být v přírodní zahradě zastoupeny. Jako vodní prvky lze využít žlábků, džbery, jezírka, koupaliště atd. Mělká napajedla a vodní nádrže lákají hmyz, motýly, ptáky a někdy i malé savce. Voda do zahrady přináší život (SEDLÁČEK, 2012).

SVOBODA (2009) k vodě uvádí, že pouze půda, ve které se udrží vláhá může být dostatečně úrodná, ale nesmí jí být moc ani málo. Musí fungovat jako houba. Tuto funkci půdy umožňuje humus tvořený z rozložené a rozkládající se organické hmoty. Bez humusu je půda slehlá a chudá. Při přebytku vláhly kořeny rostlin uhnívají, protože nemají kyslík. Také zmiňuje, že v základu je třeba sázet suchomilné rostliny na suchá místa a na vlhká místa vlhkomilné rostliny. Je to důležité proto, abychom na pozemku nemuseli dělat náročné úpravy a zásahy. Dále udává nutnost zadržování dešťové vody z okapů. V době sucha ji využijeme pro nejchoulostivější rostliny, často zeleninu. Vodu tzv. šedou (voda z umyvadel, sprchy, vany atd.) by doporučil k vytvoření zahradního mokřadu či letní zálivku meruňko-broskvového sadu.

SVOBODA (2009) ještě apeluje na přírodní bazény neboli koupací jezírka v zahradách. Kromě ekologické prospěšnosti pro zahradní ekosystém, vidí výhodu i v koupeli v živé vodě. Důležité je zachování čisté vodní plochy. K tomu je třeba vyvážený poměr tzv. regenerační zóny (plochy s mělkou vodou - mělkou čistící zónou, která má minimálně 40 % plochy hladiny) a hluboké koupací zóny, která musí mít hloubku minimálně 2 metry, ideálně 2,5 metru. Regenerační zóna musí být hustě zarostlá vodními, okysličujícími, bahenními a vlhkomilnými rostlinami. Také neopomeneme rostliny volně plovoucí.

HOLZER (2012) využívá při zakládání teras a formování terénu retenční nádrže. Jedná se o úzké tůňky a příkopy, které zadržují přebytečnou vodu z nadměrných srážek a z tání sněhu. Mají podlouhlý tvar s mírným sklonem, aby se voda mohla doširoka rozlít. Pod tím jsou vyvýšené záhony, které se takto zásobují vodou. Jejich výhodou je i zachycování částecek humusu, tedy cenných živin, při silných srážkách.

3.7.2 Vzduch

Vzduch nelze uchopit, či v přírodní zahradě nijak zhmotnit. Ovšem proudění vzduchu vykazuje řadu možných negativních i pozitivních dopadů na zahradu. Silný vítr může poškodit rostliny, vysušuje půdu a zvyšuje erozi půdy odnosem drobných půdních částic. V zahradě lze vytvořit přírodní zóny, které budou fungovat jako větrolamy. Na druhou stranu, proudění vzduchu zabezpečuje osušování nadbytečné vlhkosti z rostlin, omezuje šíření plísňových chorob i hmyzích škůdců apod. Okrajově je možné vítr využít zkrášlování zahrady přírodními zvonkohrami. (BRUCHTER, 2012).

3.7.3 Země

Zdravá země = zdravá půda, zdravé rostliny. Půda je vodou, vzduchem a živočichy prostoupená svrchní vrstva zemské kůry, která slouží rostlinám jako stanoviště a zdroj vody, živin a minerálů. Umožňuje tak existenci všeho živého. Pro zahradníka je důležitou veličinou již téměř nepoužívaný pojem „zralost půdy“ kdy hotová, tedy zralá půda je z hlediska struktury a režimu udržení vzduchu a vody optimální. Více jak polovinu půdy tvoří póry, jimiž, podobně jako u houby, proudí střídavě voda a vzduch. Jsou to nejdůležitější faktory pro růst rostlin (BOOMGARDENOVÁ A KOL, 2012).

Dle GRÜNDLER A SCHÄFER (2010) je v přírodní zahradě efektivní implementovat bahniště, které integruje zemi a vodu a vytváří vhodné prostředí pro velké množství flory a fauny, který by normálně žila v přírodních mokřinách. Je to často soustava korýtek, kterou protéká voda a je pro ně typická rozbahněná půda. Často se využívá při tvorbě dětských přírodních zahrad v mateřských či základních školách.

3.7.4 Oheň

Posledním výše uvedeným základním živlem je oheň. Jeho význam v zahradách se týká spíše společenského využití v podobě ohnišť s posezením či pro přípravu jídel. Tento prostor nabízí v zahradě místo pro rozvoj soudržnosti dané společnosti, pro komunikaci a je zdrojem tepla a světla, dřevěný popel je možné využít jako minerální hnojivo - přímo nebo po zkompostování.

3.8 Přírodně - stavební prvky

Při budování přírodních zahrad je využívána řada tzv. prvků, které v zahradách vytvářejí různá přirozená stanoviště pro odlišné rostliny i živočichy, z nichž mnohé jsou pro přírodní zahrady nezastupitelné. Může se jednat o suché zídky, louky, živé ploty, bylinkové spirály, ale také například kmen spadlého stromu či jeho kořen, tlející pařez, hromadu kamení či kletí atd. Optimální je využívat poměrně rychle rostoucí víceleté keře a rostliny (CHARVÁT, 2008).

GRÜNDLER A SCHÄFER (2010) uvádějí, že pro členění prostoru v přírodních zahradách se především využívají rostliny, které představují centrální prvek tohoto členění.

Suché zídky jsou protipólem vlhkých stanovišť. Při využití pouze přírodních materiálů, jako jsou kameny a hlína bude zídka představovat oporu pro suchomilné rostliny a úkryt pro živočichy. Zídky umístěné na slunném místě umožňují izolovat teplo a v noci ho opět sálat (SEDLÁČEK, 2012).

Obrázek 10: suchá zídka

Zídky, které jsou naopak umístěné na stinném místě, vytvářejí vlhké a chladnější klima pro určité rostliny a živočichy. V zahradách je tedy vhodné využívat vyvýšených záhonů, ovocných keřů či bylinkových spirál, které oddělují prostor a vytvářejí prostředí s odlišnými přírodními podmínkami. Uspokojují tak i všechny smysly a jsou zdrojem potravy či bylin. Důležité je zvolit rozmanitou skladbu rostlin. Tráva v zahradách by se měla sekat pouze na cestách a průchozích plochách. Možnou alternativou klasického trávníku v zahradě je louka, která má oproti němu poměrně snadnou údržbu. Louka se nemusí často kosit a není náročná na živnou půdu. Čím chudší je půda na živiny, tím je pak bohatší louka na druhy rostlin i živočichů. Vyžaduje však určitý čas ke svému vzniku (CHARVÁT, 2008).

Divoká zákoutí v přírodní zahradě složená z různých planých květin obohatí komplexní přírodní zahradu o další prvek, který bude poskytovat rozmanitost a nový prostor. Luční kvítí, nejen na louce, představuje prostor pro hmyz. Ten kráší a oživuje celou zahradu a přináší užitek ve formě přirozené ochrany před škůdci. Plané rostliny jsou celou řadou léčivých bylin a koření. Luční rostliny jsou často trvalky či každoročně, přirozeně rozmnožující se rostliny. V případě, že budou v zahradě vytvořena místa, která nabízejí rozdílné přírodní podmínky, rozmanitost rostlin i živočichů bude zajištěna prostřednictvím přirozených přírodních procesů. V téměř každé zahradě tato místa jsou. Je však důležité umět je identifikovat a využívat. Jedná se také o místa stinná a vlhká či naopak suchá a slunečná (LAVELLE A LAVELLE, 2010).

SVOBODA (2009) udává, že přirozená zahrada musí obsahovat kořeny a kmeny stromů, které mohou představovat určitý členící prvek celého prostoru, ale také obydlí pro potřebné, žádoucí živočichy. Lze konstatovat, že fantazii se meze nekladou, jde pouze o to, nesnažit se vše „uklidit“, ale ponechat přírodě volný průběh a příliš nezasahovat do jejího koloběhu života.

LAVELLE A LAVELLE (2010) upřednostňují v přírodních zahradách stromy. V případě výsadby jednotlivých stromů, kdy se neplánuje jejich budoucí prořezávání, by vzdálenost mezi stromy měla být odpovídající průměru koruny vysazovaného stromu v dospělosti. Stromy a keře jsou důležité pro celkové klima v zahradě. Díky fotosyntéze filtrují z ovzduší škodliviny. Prach usazující se na listech je následným deštěm smýván do půdy. Dřeviny také zlepšují celkové klima. Např. při tropických teplotách poskytují stinná místa s přijatelnějšími teplotami a naopak v chladných zimních nocích poskytují zahradě ochranu před rychlým chladnutím.

Dle BOOMGARDENOVÉ A KOL. (2012) jsou stromy i keře důležitou a efektivní ochranou před silným větrem, který může zahradu poškodit. V neposlední řadě jsou prostorem pro ptactvo, hmyz, drobné živočichy, kterým poskytuje nejen prostor, ale i potravu či místo pro uhnízdění a úkryt.

CHARVÁT (2008) uvádí, že přírodní zahrada se liší tím, že se stará sama o sebe a roste v půdě dané lokality. Podmínkou ale je, že rostliny a především stromy musí odpovídat původní lokalitě. Neměl by zde být prostor pro invazní druhy.

Například stanoviště ve vysokých horách představují místa s velice malým a málo častým výskytem invazních druhů. Je to z důvodu nepříznivých podmínek daného prostředí -

silný vítr, krátká vegetační doba, přílišná intenzita slunečního záření, nízká teplota i málo živin. Ale i v těchto místech se nacházejí invazní druhy. Např. pro zajímavost - i v chilských Andách se vyskytuje pampeliška lékařská (*Taraxacum officinale*), která se zde, díky velké odolnosti vůči nepříznivým podmínkám, dobře šíří (QUIROZ ET AL., 2011).

BRUCHTER (2012) dále udává, že přírodní zahrada také respektuje a reflektuje ekologické a estetické aspekty, které jsou důležité pro její udržitelnost:

- snadná a nízkonákladová údržba,
- nízké realizační náklady,
- přírodní zahrada je téměř soběstačná a do značné míry se vyvíjí přirozeně,
- respektuje přírodní vzhled, z hlediska estetiky je v harmonii s okolím,
- v přírodní zahradě nejsou intenzivní, a z hlediska údržby, náročné trávníky,
- přírodní zahrada představuje obydlí pro řadu živočichů, kteří následně fungují jako biologická ochrana bez implementace chemických prostředků, ochranu zajišťuje i kvalitní půda, správná selekce rostlin a volba optimálního stanoviště,
- co zahrada vyprodukuje v zahradě také zůstane, v podobě kompostu,
- přírodní zahrada eticky využívá krajinu, kdy jednotně spolupracuje s různými celky a tak tvoří přirozený přírodní prostor.

3.9 Tvorba přírodních zahrad a kompozice výsadby

Přírodní zahrady nemají uniformní podobu, ale mají výše popsané zákonitosti. Důležité je, aby byly využívány veškeré přirozené přírodní principy (BRUCHTER, 2012).

Tvorba přírodních zahrad a jejich vlastní substance je nejbližší tzv. venkovským zahradám. Ty sice striktně nezakazují aplikaci jakýchkoliv průmyslových hnojiv a pesticidů, ale velice je negují. Přírodní zahrady také architektonicky korespondují se stylem anglického přírodního parku (HUNT, 2000).

LAVELLE A LAVELLE (2010) udávají, že mnozí lidé se domnívají, že přírodní zahrada si zajistí údržbu sama a oni se jí nebudou muset věnovat. Tato domněnka je mylná. I když styl výsadby rostlin v přírodní zahradě čerpáme od přírody samotné, musíme často provádět práce, které se dělají i v konvenčních zahradách. Především v prvních dvou letech od založení. Poté rostliny vytvoří soběstačné společenství a nebudou nás tolik potřebovat. Autoři také tvrdí, že je několik způsobů, jak takovou zahradu uspořádat. Upřednostňují

výsadbu v celcích, kdy se vysazují podobně velké skupiny rostlin od každého druhu do určitých obrazců. Tyto skupiny jsou uspořádány dle výšky rostlin a estetických vlastností. V první řadě je barva a velikost květů a listů.

SVOBODA (2015) pro zjednodušení prací v zahradě upřednostňuje členění pozemku do několika zón (obr. č. 11), kde přímo zapojuje do celého systému obytnou plochu domu. Pozemek je členěn do šesti částí, kterými jsou: dům, nejbližší okolí domu, středně často navštěvovaná místa, farmářská zóna, území minimální péče a zóna bez údržby.

Obrázek 11: zónování pozemku dle Svobody

SEDLÁČEK (2012) se shoduje s tím, co již bylo výše uvedeno, tj. že přírodní zahrada má svá specifická kritéria. Musí naplňovat prvky přirozeného a maximálně přírodního prostoru. Fundamentem zde musí být maximální uplatnění rozmanitých přírodních krás. Jedná se např. i o plné využití nepravidelností terénu zahrady. Efektivnost terénních nerovností se zvýrazňuje výsadbami, kdy stromy, keře a ostatní rostliny vyvažují různé nerovnosti ostatních ploch. Ty zahradu modelují a člení její prostor. Vzniká tím i variabilita stínů a světla. U tvorby přírodních zahrad je také důležitým aspektem komplexního vzhledu půdorys či rozmístění skupinové či solitérní. Dále musí do určité míry fungovat jako samostatný

ekosystém, který vyžaduje minimální zásah zvenčí. Také je vhodné pokusit se napodobit výsadbu, která je v přirozeném porostu v okolí, které se zde dobře daří.

Přesné návrhy přírodních zahrad nejsou nikde přesně stanoveny, je ponechán prostor pro vlastní nápady. Vhodná literatura, odborníci nebo publikované články v časopisech, nám mohou s návrhem a tvorbou pomoci. Také existuje velká nabídka seminářů, poradenství a vzdělávacích aktivit. Nabízejí je i již zmíněné ekologické organizace, které jsou rozšířeny po celé České republice (Sdružení Přírodní zahrada, Chaloupky, Veronica, aj). V prvé řadě musí být vždy rozhodnutí chtít zahradu proměnit. Provázet nás bude spousta otázek, např.: proč se do toho chceme pustit? A kolik nás takových vlastně je? Koho potřebujeme přesvědčit, aby naše snaha byla vyslyšena? Také je třeba si ujasnit cíle rozvoje zahrady a jaký lidský potenciál se nám nabízí. S rozvojem zeleně ve městech pomáhá soukromá nezisková organizace Nadace Proměny. Podporuje především proměny se zapojením obyvatel, hlavně dětí a rozvíjí povědomí společnosti o architektuře, krajinné tvorbě a vlivu prostředí na člověka. Ve městech tak vznikají prvky venkovského stylu (HRUBOŠOVÁ, 2013).

BOOMGARDENOVÁ A KOL. (2012) se přiklání k názoru, že u přírodních zahrad musí být cesta cílem. Zahradničení přirovnává k dobrodružné cestě, která je začátkem trvalé, smysluplné činnosti ve stále uspěchanějším světě.

Kromě ekologického principu je důležité také respektování a zachovávání přirozeného koloběhu, který funguje dle přirozených regulačních mechanismů. Ty zajistí maximální druhovou bohatost fauny i flóry v zahradě. Ideálně mají být v zahradách zastoupeny prvky louky, lesa a vody. Kromě solitérních jehličnatých či listnatých stromů je vhodné využít ovocné stromy, byliny, léčivé rostliny, koření, trávy atd. Tedy vše, co je zastoupeno v přirozeném přírodním prostředí. Také je nezbytné eliminovat vše, co přírodě neprospívá. Chemické prostředky hubí nejen škůdce, ale i jiné živočichy, kteří přirozeným způsobem likvidují choroby a jiné nežádoucí jevy v zahradách. Živočichové jsou vlastně v podstatě přirozeným ochráncem a je nutné jejich působení v zahradách podporovat. Brouci nejčastěji vyhledávají staré a odumřelé kmeny stromů. Různé kamenité a travnaté meze jsou zas příbytkem ještěrek a drobného hmyzu. Velmi oblíbené jsou i hromady kletí, větví a přírodního odpadu. Koruny listnatých stromů umožňují vytvořit optimální podmínky k hnízdění hmyzožravého ptactva, které následně působí efektivněji než jakýkoliv chemický postřik. Příroda sama o sobě je samostatná a nepotřebuje pro svou funkčnost zásahy člověka, vyžaduje spíše porozumění a pochopení jejích potřeb. (SEDLÁČEK, 2012).

Z hlediska oplocení zahrady je možno využít skupiny stromů, keřů, příkopy či svahy. BRUCHTER (2012) z hlediska oplocení zahrady uvádí, že pokud to terén dovoluje, je vhodné k oplocení využít přírodních materiálů a zdrojů tak, aby nebyla narušená přírodní a přirozená podstata zahrady. Jak již vyplývá z výše uvedené textu, substancí zahrad tedy není jen květinová výzdoba. Jedná se pouze o dílčí složku zahrady, která slouží k dokreslení keřových pater. V zahradách mohou být umístěny i drobné stavby, které následně zahradu zkrášlují a slouží jako relaxační část. Stavby poskytují odlišné klimatické podmínky a zahradu dokreslují. Musí však korespondovat s přírodním aspektem zahrady.

Lze tedy shrnout, že při tvorbě zahrady je nutné do jednotlivých úseků zařadit volně rostoucí ploty z keřů, kvetoucí trvalky, mimořádná suchá a vlhká stanoviště (vřesoviště, bahniště, mokřady, vodní plochy, skalky atp.), květnatou louku, vzrostlé stromy a případně divoký koutek, ve kterém bude ponechána původní vegetace (CHARVÁT, 2008).

3.10 Přírodní zahrady a trvale udržitelný rozvoj

V úvodu této práce bylo uvedeno, že přírodní zahrady se orientují na budoucnost. Trvale udržují a chrání životní prostor a poukazují na možné způsoby šetrného zacházení s přírodou. Objasnění významu trvale udržitelného rozvoje je nutné z důvodu rostoucího celosvětového zájmu o ochranu životního prostředí (TESTA, 2011).

Spousta obyvatel ČR bydlí ve městech. Ta jsou nadměrně hlučná, přeplněná auty, tedy plná prachu a smogu. Je zde i nedostatek zeleně a přírodních prostor pro odpočinek. Z tohoto důvodu obyvatelé měst ve chvílích volna utíkají do přírody, což často neprospívá přírodě samotné. Významnou součástí vztahu k přírodě je proto vyhledávání takových příležitostí pro kontakt s přírodou, které představují co nejmenší zátěž pro životní prostředí - jak z hlediska cestování za přírodou, tak i pobytu v ní. Z nedostatku rekreačního prostoru v městech pak veřejnost využívá chaty, hotely či rekreační domy na venkově, blíže k přírodě. Tyto prostory disponují čistým přírodním prostředím a člověk se pak opět navrací k přírodě jako takové, což je požadovaný výstup vlád jednotlivých zemí. Nelze opomenout i ekonomickou stránku věci. (RÁZGOVÁ, 2009).

ROOSA (2010) zastává názor, že udržitelný rozvoj má velkou pozornost po celém světě. Je ve větší míře ideální a stále se vyvíjí, aby se stal módním pojmem pro novou éru. Udržitelnost se projevuje jako soubor politik, programů a iniciativ, z nichž každé mají své

vlastní důsledky. Udržitelný rozvoj je zastřešující soubor integračních principů, které zahrnují energetiku, městskou správu v oblasti životního prostředí, ekosystémy, hospodářský rozvoj, sociální spravedlnost, integrační politiku či představu, že efektivní řešení může být dosaženo kooperativním způsobem.

TUHÁČEK A JELÍNKOVÁ (2015) se vrací pohledem zpět do roku 1989, kdy nebyly pojmy environmentálního programu a principy trvale udržitelného rozvoje zohledňovány. Nebyly ani známy, natož řešeny. Z té doby lze nalézt pouze malé projekty v podobě recyklace plastů a skla. Také se začal využívat bioplyn v dopravě. V roce 1991 vláda schválila první zákon o životním prostředí, zákon č. 17/1992 Sb., který zahrnoval i jednotnou identifikaci trvale udržitelného rozvoje. Podstata této definice vyplývala především z potřeby zachovat životní prostředí i dalším generacím, neomezovat rozmanitost přírody a respektovat přirozené funkce ekosystémů. Nutno podotknout, že za těch pár let je tu obrovský kus práce směrem k přírodě.

V roce 1500 bylo na světě zhruba 450 milionů obyvatel, v roce 1800 se počet zdvojnásobil, v roce 2000 atakovala hranice populace 6 miliard obyvatel a predikce vývoje počtu obyvatel v roce 2150 je 10 miliard obyvatel (WORLDMETERS, 2015). S nárůstem počtu obyvatel roste i negativní působení lidí na přírodu. Je tedy nezbytné, aby se změnilo veřejné chování a člověk žil v kontextu trvale udržitelného rozvoje. Tuto souvislost může člověk realizovat náhradou neobnovitelných zdrojů obnovitelnými a také by neměl překračovat únosné kapacity Země.

Trvale udržitelný rozvoj, dle § 6 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, je definován jako takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody. Zachovává též přirozené funkce ekosystémů (TUHÁČEK A JELÍNKOVÁ, 2015).

Díky osvětě populace se podnikatelské subjekty, které často svou negativní činností ovlivňují životní prostředí, budou snažit negativa zmírnit či maximálně eliminovat. Je to z důvodu veřejného ataku environmentálních programů, které vycházejí z trvale udržitelného rozvoje. Tento trend se promítá i do činností státních subjektů (MEZŘICKÝ, 2005).

3.11 Aplikace principů přírodních zahrad

Jak již bylo řečeno, přírodní zahrada vychází z trvale udržitelného rozvoje a má své zákonitosti, které musí vykazovat. Jedná se o prostor, který slouží k propojení člověka s přírodou. Přírodní zahrada je využívána pro relaxaci, ale také k výukovým účelům (SEDLÁČEK, 2012).

Z hlediska podmínek lze uvést, že příroda naplňuje potřeby člověka. Ty by však neměly narušovat životní prostor živočichů a rostlin. V přírodních zahradách jsou cílem přirozené procesy a postupy, po kterých následuje harmonie a soulad celku. Samozřejmě jsou zde odlišné postupy, kterými se liší tyto zahrady od konvenčních. Jako příklad lze uvést, že v klasických zahradách se doporučuje na podzim zarávat do půdy čerstvý hnůj. V přírodních zahradách by se naopak od takové aplikace mělo upustit, z důvodu narušení půdy (BRUCHTER, 2012).

Při implementaci přírodních zahrad by podstatná část měla navazovat na podmínky daného stanoviště, které je tvořeno původními, ale i zdomácnělými rostlinami, které jsou primárně či sekundárně tvořeny do dílčích struktur.

Dle STIBRALA A KOL. (2012) rozlišujeme praktickou aplikaci těchto zahrad na dva směry:

- laická aplikace,
- profesionální aplikace.

3.11.1 Laický směr

Ve shrnutí je, dle STIBRALA A KOL. (2012), určitým základem tohoto směru respektování podmínek daného stanoviště. Uživatel zahrady chce v zahradě nejen trávit čas a navracet se do přírody, ale chce vypěstovat zdravé plodiny a rostliny, o které bude pečovat. Zahrada je z hlediska tohoto směru i prostor, ve kterém může člověk pozorovat jednotlivé procesy, kde se co děje a co se kde bude dít. Laický směr preferuje péči o tento unikátní soukromý prostor. V tomto laickém směru se vyskytuje zejména tvorba permakultury, biozahrady a jedlého lesa.

3.11.1.1 Permakultura

Permakultura vznikla na popud globální ekonomické krize, která proběhla v roce 1978. Základem permakultury je zemědělství, které vychází z principu trvale udržitelného rozvoje. Využívá soubor zásad a postupů pro navrhování udržitelných lidských sídel. (HEMENWAY, 2009).

Hlavní charakteristikou je samozásobení vysoce kvalitními potravinami a šetrné využívání přírodních zdrojů. V neposlední řadě také organická integrace přírody a kultury do zemědělství. Permakultura umožňuje využívání např. slunečních kolektorů k vytváření energie, zapojení smíšených kultur, využívání dešťové vody či vytváření pobytového prostoru pro drobné živočichy, kteří jsou nenahraditelní. Základem je úcta a etika k samotnému životu ve všech jeho formách a podobách. Lze ji v podstatě chápat jako tvorbu jedlých ekosystémů, které reflektují přirozené přírodní procesy v jejich plné ziskovosti, členitosti a rozmanitosti. Zahrady by pak měly zahrnovat kombinaci různých druhů rostlin v různých stádiích dospělosti (HOLMGREN, 2006).

Z hlediska zahraniční literatury je permakultura chápána jako proces, který se zabývá naší existencí na této planetě, což zahrnuje mnoho různých aspektů. Jde o produkci jedlých plodin, které odrážejí přírodní ekosystémy v jejich rozmanitosti a produkci. Jde i o rozdíl mezi permakulturou a veškerou ostatní zemědělskou a zahradnickou praxí. Permakultura usiluje o integraci všech složek ekosystému v tzv. holistický přístup k udržitelnému životu a praxi. Začala jako trvalé zemědělství se zaměřením na růst a vývoj víceletých plodin. Permakultura je harmonická integrace designu a ekologie (ROSS, 2005).

3.11.1.2 Biozahrada

HEMENWAY (2009) tvrdí , že biozahrada, neboli také ekozahrada tvoří hlavní fundament zahrádkářů ubírajících se v jejich práci k harmonii s přírodou. Biozahrada představuje zahradu s respektováním biologických zásad zahradničení.

Dle KLIKOVÉ (1992) vznikl tento směr z impulsu nadměrné implementace chemických látek v klasickém zahradničení. V podstatě se jedná o návrat k původním praktikám. Biozahrady zakládají zahrádkáři, kteří jsou si vědomi dopadů chemických látek na přírodu a celý ekosystém, ale i na jedlé plody, které pak konzumují. Ve snaze zachovat zdravý plodin a minimalizovat dopady lidské činnosti na přírodu, zakládají právě tyto typy zahrad.

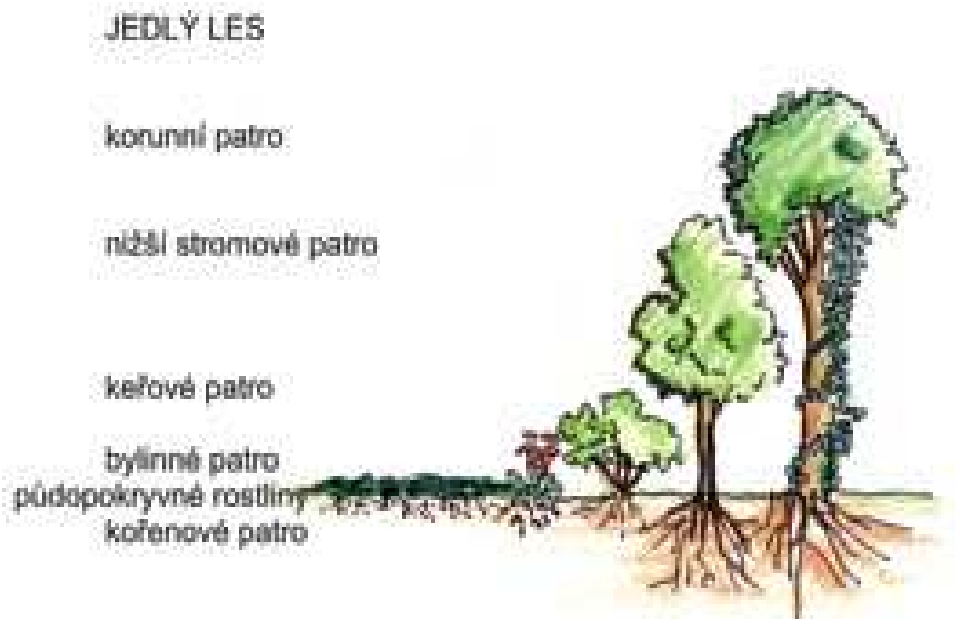
V literatuře existují různá pojetí biozahrad, ovšem všechny mají jeden společný prvek, a to spolupráci a respektování přírody a jejích procesů při zahradničení. Mnohdy dochází k mylnému zaměňování pojmu biozahrada a přírodní zahrada, ovšem zásadní difference mezi těmito zahradami je implementace rašeliny. V přírodních zahradách je rašelina striktně zakázána, v biozahradách je naopak vítána jako podpůrný prvek pro zlepšení kvality půdy a do kompostů. Nejen v zahraničí, ale také v ČR, dochází k oblibě tohoto typu zahrad.

3.11.1.3 Jedlý les

Jedlý les představuje další koncept přírodní zahrady z hlediska laické varianty. Ideálem a inspirací je klasický přirozený les v přírodě.

JACKE AND TOENSMEIER (2005) uvádějí, že jedlý les má, jak již z názvu vyplývá, svou podstatu především ve stromech a keřích s jedlými plody (ovoce, bobule, ořechy, semena, lusky), a je doplněn jedlými trvalkami, houbami, bylinkami, divokou zeleninou atd. Tento komplex by měl být složený minimálně ze tří rostlinných pater - stromové, keřové a bylinné (může jich být až sedm). První patro představuje část vysokého kmene (tzv. korunní patro - ořech či kaštan), následuje nižší stromové patro (menší ovocné stromy). Na toto patro navazuje keřové patro, což jsou ovocné či jiné, ale místní keře. Dále bylinné patro, kde jsou kvetoucí trvalky a víceletá zelenina. Poslední část představují půdopokryvné rostliny a bylinky. Můžeme zde najít i vertikální patro z popínavých rostlin a kořenové patro z kořenové zeleniny. V tomto komplexu má každý prvek své optimální místo. Z tohoto místa profituje daný ekosystém.

Než vyrostе jedlý les do dospělého stádia, může to trvat patnáct, dvacet i více let. Několik let také trvá, než stromy začnou plodit. Volný prostor mezi mladými stromky by neměl zůstat nevyužitý. Osázet ho můžeme různými, dusík poutajícími, keři (rakytník, čimišník, hlošina), které připraví půdu pro následné stromy. Můžeme ho osázet i světlomilnými trvalkami, které později, až začnou stromy a keře vřhat stín, nahradíme jinými stínomilnými rostlinami. Takto se také ubráníme plevelům, které se šíří především do těch míst ekosystému, která jsou čerstvě narušená (zrytý záhon) nebo volně přístupná - neosazená. Pokud využijeme veškerý volný prostor po celý čas vývoje jedlého lesa a obsadíme ho vhodnými rostlinami, plevel bude těžko hledat místo, kde by mohl růst. Primární vzhled může evokovat jistou vizi chaosu a celkové zmatečnosti, ovšem opak je pravdou, jedná se o unifikovaný systém, který je detailně plánovaný a promyšlený (KVAPIL, 2016).

Obrázek 12: jedlý les

3.11.2 Profesionální směr

Tento směr se zaměřuje na přirozený vzhled a přirozené procesy fungování vegetace bez ohledu na původ jednotlivých rostlin. Přirozený vzhled vyžaduje znalost jednotlivých rostlin a jejich vlastností. Významnými představiteli a propagátory tohoto směru jsou zejména Piet Oudolf a James van Sweden (HIGGINS, 2013).

3.11.2.1 Piet Oudolf

CURL AND WILSON (2015) o Oudolfovi uvádějí, že se narodil v roce 1944 v Haarlemu v Holandsku. Vystudoval krajinářskou architekturu a jeho práce je známá po celém světě, především ve Švédsku, Velké Británii a ve Spojených státech. Je hlavní postavou z hnutí "New Perennial", využívající záhony trvalek a travin. Ty jsou vybírány pro jejich struktury a pro barvu květů. Musí připomínat plané rostliny. Mohou to však být i vyšlechtěné rostliny, zachovávající si přírodní, divoké rysy. Jeho nejznámějším dílem je úprava památníku na počest lidí, kteří zemřeli při útocích 11. září 2001 v New Yorku.

Piet Outdolf je také součástí skupiny "New Wave Planting", jejichž výsadby napodobují prostředí prémie a využívají trvalky ve stylu severoamerických ekologických zahrad. Tato skupina čerpá inspiraci především z přírody, ale ve své práci zahrnuje i lidské schopnosti při tvorbě výsadbových plánů. Potkává se zde ekologická substance a kvalitní design. Mimo zahradní tvorbu je Outdolf autorem i řady knih, které se zabývají tematikou zahradního designu a jsou z hlediska odbornosti značně ceněny.

Obrázek 13: Outdolfův záhon ve Velké Británii

OUTDOLF AND KINGSBURY (2005) jsou přesvědčeni, že v přírodě nelze najít shodnou podobu s vytvářenými záhony, ale komplexně by zahrada měla ukazovat ideální podobu přírody. Vše je dokonalé a vše spolu koresponduje. Při tvorbě je třeba používat vizuálně atraktivní a lokální rostliny, ale i nepůvodní rostliny, které respektují regionální charakter a na daném stanovišti jsou v harmonii s ostatními. Je třeba zdůraznit následující tři body, které považují za základní stavební kámen zahradní tvorby:

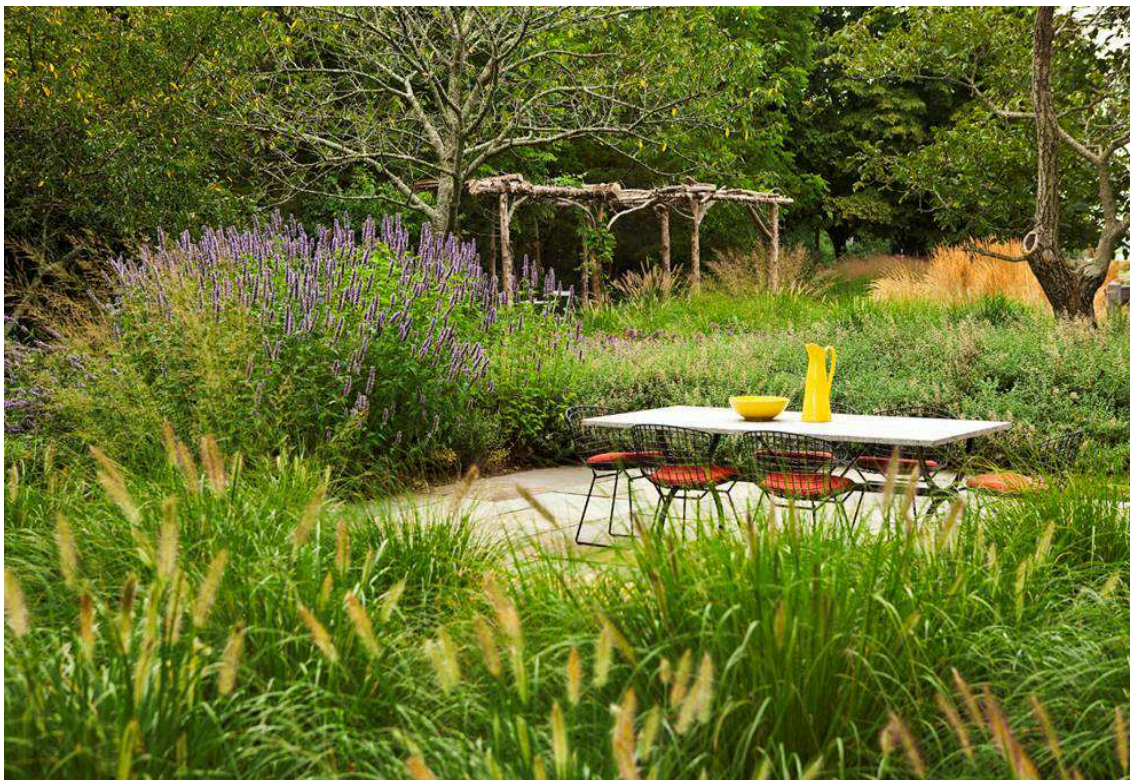
- lidská společnost je součástí ekologického systému a musí to být v zahradě zohledněno,
- při tvorbě zahrady je nutná znalost zahradních rostlin a jejich ekologického chování,
- divoké rostliny jsou zdrojem inspirace.

Dle BAROŠE a MARTINKA (2011) se rozsáhlá výsadba záhonů zpravidla vytváří pro celoroční efekt, kdy se střídají různé tvary, barvy i pohyb rostlin. Do záhonů se zasahuje minimálně. Rostliny tak mají maximální prostor ke kvetení a k tvorbě semen, což poskytuje i dostatek potravy pro živočichy. Tím je podporována biodiverzita.

3.11.2.2 James van Sweden

Tento zahradní architekt se narodil v roce 1935 a zemřel v roce 2013. Byl členem skupiny „The New American Garden“, což byl nový revoluční styl amerických zahrad ovlivňující návrháře a zahradníky z celého světa (CURL AND WILSON, 2015).

HIGGINS (2013) udává, že Sweden byl vlastníkem architektonické firmy, která se vyznačovala odlišným radikálním přístupem - tzv. landscape designem. V té době rozšířené zelené živé ploty a dokonale upravené trávnickové plochy nahrazoval rozsáhlými výsadbami trvalek, travin a kapradin. Jeho primární snahou bylo odmítat pasivní zahradní architekturu. Tu transformoval do rozmanité, živoucí mozaiky rostlin, která tvořila zahradu aktivně reflektující a reagující na roční změny, světlo a vítr. Oceňován byl pro barevný soulad kompozice a kontrast barvy květů. Cílem jeho tvorby bylo také zobrazit soulad mezi přírodou a kultivovaným světem. Jeho návrhy byly implementované hlavně do velkých ploch, soukromých i veřejných. Sweden uplatňoval základní přírodní principy a procesy, nepřehlednost a divokost rostlin. Hlavní funkcí jeho zahrad byl prostor umožňující odpočinek, ale také prostor k pozorování zvířat a rostlin. Byl také autorem řady knih, které prezentovaly jeho tvorbu a tvorbu zahrad obecně. Do jeho směru se řadí i tzv. rozsáhlá výsadba, kdy je využíváno tzv. autoregulačních procesů. Tím se snižuje nákladovost na péči o záhony a vzniká tak nahodilá kompozice rostlin s minimálními náklady na údržbu.

Obrázek 14: zahrada navržená Jamesem van Swedenem

3.11.2.3 James Hitchmough

Nelze opomenout ani anglického profesora Jamese Hitchmougha. Ten se snaží, aby estetická funkce výsadeb splňovala i ekologické hledisko. V počátcích své kariéry se soustředil především na ekologii v kombinaci s navrhováním a volbou bylinné vegetace. Nyní je jeho hlavní činností výzkum týkající se květnatých společenstev na veřejných prostorech ve městech a jejich okolí. Na tomto výzkumu, s architektem Nigelem Dunnettem, mísí letničky do trvalkových výsevů. Jejich cílem je dosažený silného květnatého efektu v prvním roce výsevu a v potlačení plevelů. Výběr jejich vytvořených směsí je k dispozici na stránkách Green Estate v Sheffieldu. Tyto směsi mají charakter barvitých květnatých společenstev bez přítomnosti trav, tzv. „pictorial meadows“ (květnaté louky). Nutno podotknout, že Dunnett s Hitchmoughem, na svých pokusných loukách, používají i chemické hnojení a herbicidy.

Dodávkou živin se snaží podpořit vzrůst a rychlost kvetení taxonů (DUNNETT AND HITCHMOUGH, 2004).

Hitchmough má ve své architektonické činnosti zájem o domácí, polopřirozenou bylinnou vegetaci v kombinaci s travinami a trvalkami. Ve svých projektech se zaměřuje na vytvoření přirozených luk, stepí a stepních vegetací výsevem přímo v místě určené lokality. Tím vytváří tzv. „trvalkové louky”. Jeho hlavní princip je navrhnout vegetaci, která bude udržitelnější než původní bylinné výsadby. Respektuje zákony přírody a především ekologii. Miluje širokou paletu barev coby nejsilnějšího faktoru atraktivní tvorby. Podle jeho teorie by v trvalkových výsadbách měly převažovat barvy nad souvislou zelenou plochou. Ve svých směsích používá hlavně květiny s omezeným množstvím trav. Používá dynamické výsadby, které se mění v průběhu vegetačního období a lidé na ně pozitivně reagují (HITCHMOUGH AND FIELDHOUSE, 2004).

Jeho nejznámější dílo je Londýnský olympijský park pro hry v roce 2012.

Obrázek 15: Olympijský park v Londýně

4. Materiál a metody

4.1 Metodika vypracování samostatného úkolu

Samostatnému úkolu, který byl situován do venkovského prostoru v regionu soudržnosti NUTS II - Severovýchod, předcházelo prostudování odborných prací, které jsou tomuto tématu blízké. Jednalo se o odborné články, knihy, vědecké práce a také internetové zdroje, především stránky organizací, které certifikují zahrady. Odborné práce byly využity k vypracování části Literární rešerše, plánování a přípravě průzkumu přírodních zahrad a dotazníkového šetření.

Pro přiblížení situace bylo provedeno dotazníkové šetření mezi majiteli přírodních zahrad z celé České republiky napovídající o časové a finanční náročnosti těchto typů zahrad. Výsledky jsou doplněny krátkým komentářem.

Návštěva u majitelů byla vždy minimálně 14 dní dopředu telefonicky dohodnuta a nepřesahovala dvě hodiny času. Návštěvy probíhaly v květnu, červnu a v říjnu. Informace byly shromažďovány prostřednictvím psaných poznámek a průběžné fotodokumentace částí zahrad digitálním fotoaparátem zn. SONY Alpha A58. Vzhled zahrad je na fotografiích v reálném stavu daného dne, kdy jsem zahradu navštívila. Do fotografií nebylo zasahováno s výjimkou ořezu a případné úpravy jasu/ kontrastu v programu Microsoft Office Picture Manager a PicPick pro grafické úpravy. Popisy rostlinných společenstev a jednotlivých užitých rostlinných druhů byly provedeny s přednostním využitím metodiky dle BAROŠE A KOL. (2014) a dalšími informacemi z literárních zdrojů. V kapitole Výsledky je uvedený snímek včetně popisu.

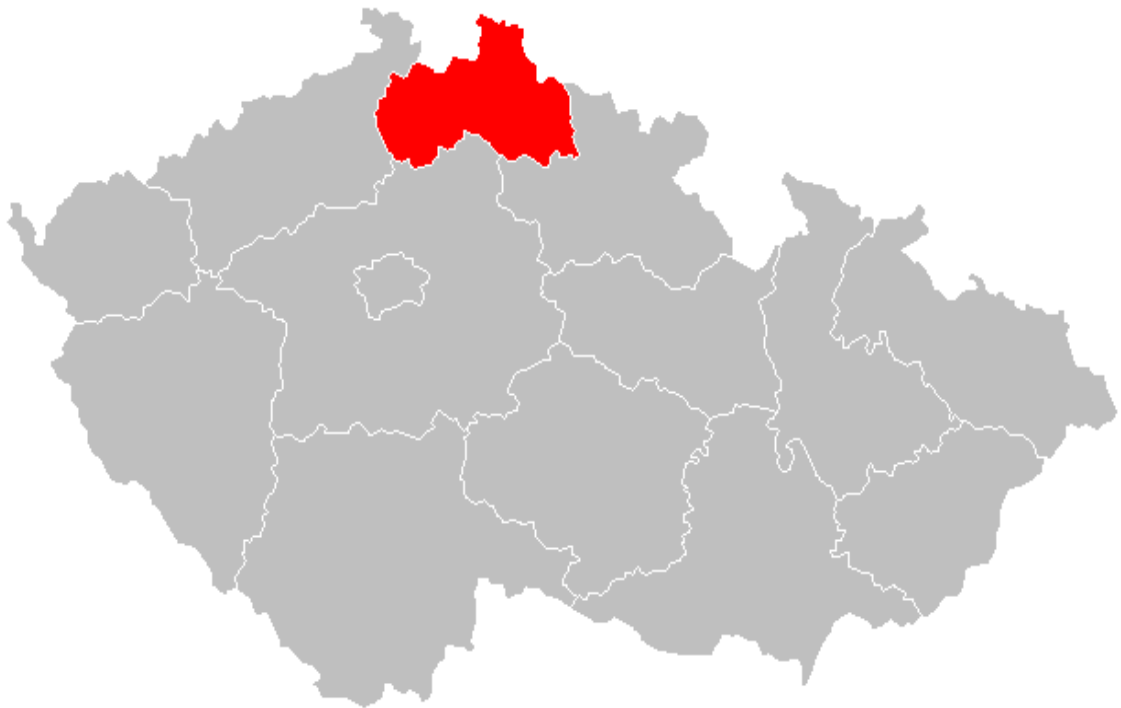
4.2 Základní informace o vybraném regionu

Regionální operační program NUTS II Severovýchod je jedním z operačních programů České republiky, jehož cílem je především podpora regionu soudržnosti Severovýchod. Cílem je také zvýšení atraktivity regionu pro investice, podnikání a život obyvatel. Program nabízí evropské dotace pro inovativní a investiční projekty v Libereckém, Královéhradeckém a Pardubickém kraji, jež tvoří NUTS II - Severovýchod. V období 2007 až 2013 bylo možno čerpat více než 671 miliónů EUR.

4.2.1 Liberecký kraj

Administrativně se kraj dělí na 4 okresy a 215 obcí, z toho 36 je se statutem města. Po Praze je druhým územně nejmenším krajem ČR. Jeho rozloha zabírá pouze 4 % území. Liberecký kraj byl, jako vyšší územní samosprávný celek, znovu vytvořen v roce 2000. Největším městem kraje a zároveň sídlem je Liberec. Kraj sousedí s Královéhradeckým, Středočeským, Ústeckým krajem a německou spolkovou zemí Sasko. Na severovýchodě sousedí také s Polskem. Geologicky náleží k Českému masivu, který je jednou z nejstarších částí evropské pevniny. Krajinný reliéf je značně členitý. Dominantou jsou Lužické a Jizerské hory, na severu částečně Krkonoše.

Počet obyvatel k 31.12.2015 byl 439 639 a hustota zalidnění 139 obyvatel na km².

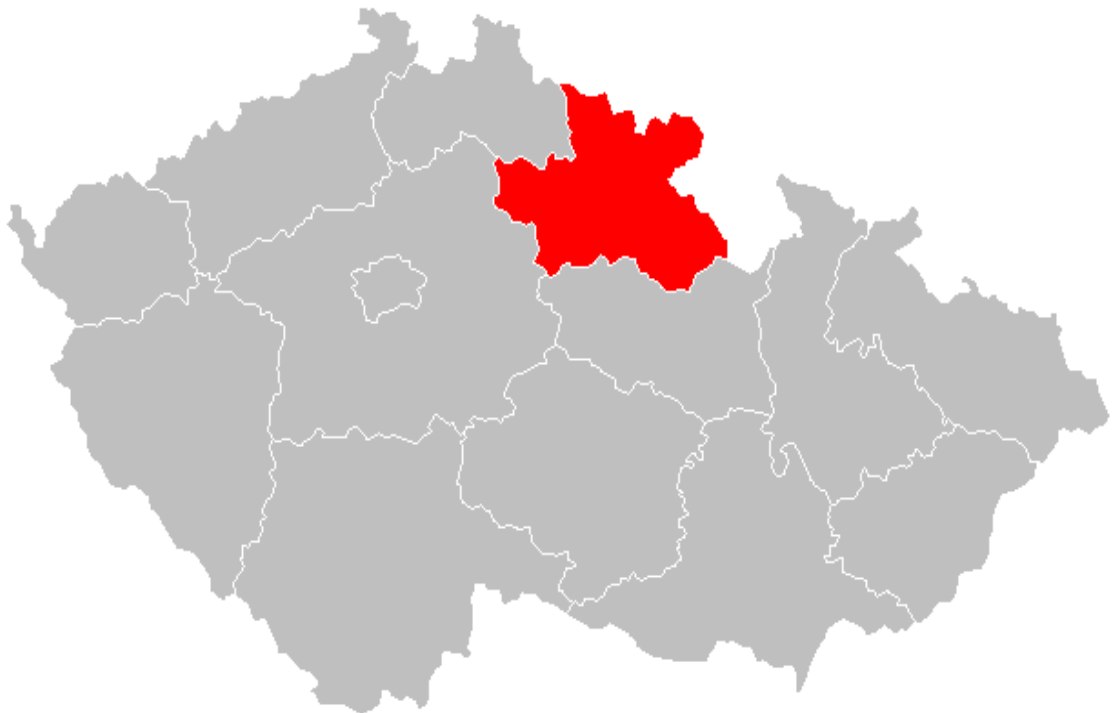

Obrázek 16: pozice kraje na mapě ČR

4.2.2 Královéhradecký kraj

Administrativně se kraj dělí na 5 okresů a 448 obcí, z nichž 48 má statut města a 10 statut městyse. Královéhradecký kraj je od roku 2000 vyšším územním samosprávným celkem České republiky. Rozlohou 4 759 km² zaujímá 6 % rozlohy České republiky. Sousedí s Pardubickým, Středočeským a s Libereckým krajem. Na severu také s Polskem. Na severu a severovýchodě se rozkládající pohoří Krkonoš a Orlických hor přechází na jihu a jihozápadě do úrodné Polabské nížiny. Největším městem v kraji je Hradec Králové.

Počet obyvatel k 31.12.2015 byl 551 421 a hustota zalidnění 116 obyvatel na km².

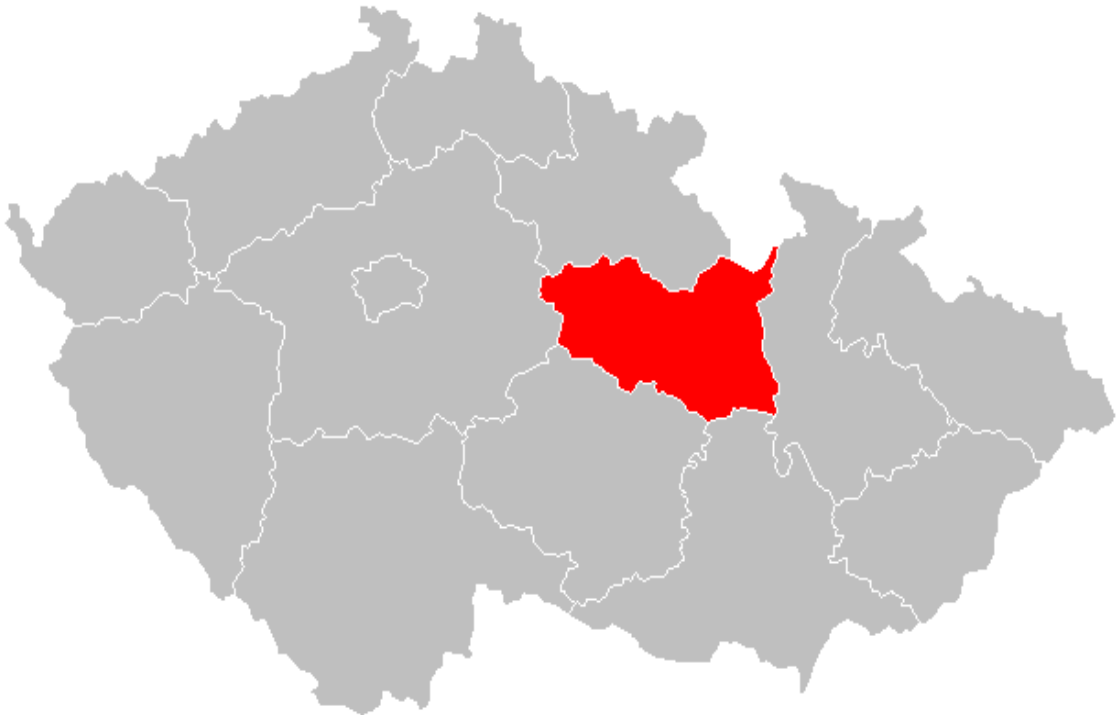

Obrázek 17: pozice kraje na mapě ČR

4.2.3 Pardubický kraj

Území kraje je vymezeno 4 okresy, v nichž se nachází 451 obcí. Statut města má 38 obcí. Pardubický kraj je vyšší územně samosprávný celek, jehož územím je jižní část bývalého Východočeského kraje (bez okresu Havlíčkův Brod). Sousedí s mnoha kraji - s Olomouckým, Jihomoravským, Středočeským, Královéhradeckým a také s krajem Vysočina. Na severu s Polskem. Většinu území tvoří pahorkatiny a vrchoviny přecházející do nížin kolem Labe. Na hranici s Polskem se tyčí třetí nejvyšší pohoří v Česku, masív Králického Sněžníku. Ze severozápadu navazují Orlické hory. Na jihu kraj začíná Železnými horami a Žďárskými vrchy.

Počet obyvatel k 31.12.2015 byl 516 149 a hustota zalidnění 114 obyvatel na km².

Obrázek 18: pozice kraje na mapě ČR

4.3 Metodika výběru zahrad

Výběr zahrad byl proveden na základě ekomapy, publikované na webových stránkách sdružení Veronica: <http://www.veronica.cz/ekomapa>. Zde byl výběr v kategorii "Přírodní zahrady" vymezen na vybraný region NUTS II - Severovýchod. V průběhu práce byl z důvodu omezeného počtu zahrad v tomto regionu a limitovaného přístupu do nich soubor rozšířen o ukázkovou zahradu z regionu NUTS II - Jihovýchod.

4.4 Metodika zpracování výsledků samostatného úkolu

Samotný průzkum probíhal jako návštěva a konzultace s majiteli přírodních zahrad. Samozřejmě byla i fotografická dokumentace těchto zahrad. Cílem návštěvy se stal především sortiment využitých rostlin, ale i prvky sadovnické kompozice. Po samotném průzkumu byly výsledky posouzeny s metodikou, kterou uvádí BAROŠ A KOL (2014). V tabulce programu Microsoft Excel 2007 byl vyznačen sortiment rostlin vyskytujících se v daných přírodních zahradách. Tabulky jsou uvedeny v příloze a jsou rozčleněny na dřeviny, trvalky, cibuloviny a hlíznaté rostliny, letničky a dvouletky, popínavé rostliny a květiny za oknem. Ucelený dojem ze zahrad byl v kapitole Diskuze zasazen do kontextu trvale udržitelného rozvoje. Výsledky jsou doplněny vlastními fotografiemi a příběhem navštívené přírodní zahrady.

V příloze práce je metodika, dle které došlo k zjišťování sortimentu rostlin v navštívených přírodních zahradách. Je dle BAROŠ A KOL. (2014). Dle této metodiky, s přihlédnutím ke všem charakteristikám přírodních zahrad z literárního přehledu, vznikly tabulky s vhodnými taxony rostlin vyskytujícími se ve venkovském prostoru. Rostliny vyskytující se v navštívených zahradách jsou vyznačeny tučně. Nomenklatura je zde sjednocena dle Klíče ke květeně ČR.

V přírodních zahradách by se měly vyskytovat především rostliny, které jsou běžně ve venkovském prostoru, ale i ty, které určují charakter daného místa a stanoviště. Sortiment rostlin by měl být původní, typicky venkovský, s přednostním využitím užitkových druhů.

4.5 Metodika dotazníkového šetření

4.5.1 Formulace otázek

Dotazník byl vytvořen pro celkové posouzení náročnosti přírodních zahrad a možnosti jejich uplatnění ve venkovském prostoru. Anonymita dotazovaných byla záměrná pro lepší relevantnost zjištěných výsledků. Dotazníky byly rozděleny do dvou částí.

V obecné části byly sledovány všeobecné informace o dotazovaných. Například jejich věkové zastoupení, pohlaví, vzdělání nebo velikost bydliště. Také se otázky zaměřily na zaměstnání majitelů a čas trávený mimo domov.

V odborné části se otázky zaměřily na konkrétní informace o jednotlivých zahradách. Např. kolik let uběhlo od založení zahrady a z jakého důvodu byla založena. Byl také zjišťován čas trávený v zahradě prací, nebo které práce jsou v zahradě nejčastěji prováděny. V neposlední řadě byla dotazována časová a finanční náročnost těchto zahrad.

4.5.2 Postup a způsob realizace dotazníkového šetření

Při dotazníkovém šetření v jednotlivých přírodních zahradách byl náhodným výběrem určen počet 50 respondentů. Výběr majitelů zahrad byl proveden na základě ekomapy, která je součástí stránek sdružení Veronica: <http://www.veronica.cz/ekomapa>. Zde v záložce „Přírodní zahrady“ byl výběr vymezena na celou Českou republiku z důvodu malého počtu přírodních zahrad ve vybraném regionu NUTS II - Severovýchod. Všech 50 účastníků dotazníkového šetření jsou majitelé přírodní zahrady či ukázkové přírodní zahrady. Dotazníky byly zaslány emailem na uvedené adresy majitelů přírodních zahrad. Osloven byl vždy uvedený majitel zahrady, často i oba manželé. Bylo tedy na uvážení majitelů, kdo z nich dotazník vyplní. Některé dotazníky byly poté ještě doplněny při telefonickém rozhovoru z důvodu nejasností v odpovědích. Zpět se vrátilo vyplněných 41 dotazníků (82 %). Další tři dotazníky jsem vyplnila při osobních návštěvách. Do dotazníkového šetření jsem nezahrnula přírodní zahrady, které jsou součástí mateřských a základních škol.

4.5.3 Zpracování výsledků dotazníkového šetření

Výsledky byly zpracovány do tabulek v programu Microsoft Excel 2007. Pro lepší grafickou představu jsou výsledky doplněny grafy, které byly zpracovány také v programu Microsoft Excel 2007 a vloženy k tabulkám. Pod grafy je krátké shrnutí výsledků a vlastní komentář k odpovědím dotazovaných.

5. Výsledky

5.1 Výsledky samostatného úkolu

5.1.1 Ukázková přírodní zahrada Jaroslava a Bohumil Fexovi

Obec: Chrástov (Horní Cerekev)

Okres: Pelhřimov

Kraj: Kraj Vysočina

NUTS II: Jihovýchod

Výměra (ha): 312

Počet obyvatel v roce 2011: 58

Obrázek 19 : satelitní mapa obce Chrástov, letecké mapování z roku 2006

Obrázek 20: umístění obce v rámci ČR - Chrástov

5.1.1.1 Příběh zahrady

Paní Fexová, majitelka přírodní zahrady na Vysočině, je již v důchodu. Dříve pracovala jako knihovnice. Zahradu s domem zdědili s manželem po rodičích a od roku 2002 ji společně s domem renovují a upravují. Přírodnímu hospodaření se věnují přibližně 40 let a práce v zahradě je i po letech stále baví. V jejich zahradě je kladen důraz na přirozená prostředí pro živočichy, na ekologickou stabilitu a na bohaté druhové složení původních rostlin. Certifikace jim byla doporučena v roce 2011 přímo od paní Machátové ze střediska Chaloupky. Paní Machátová manžele Fexovi již v počátku přesvědčila, že jejich zahrada je výjimečná a splňuje parametry Ukázkové přírodní zahrady. Od té doby, tedy od roku 2011, mají tento typ zahrady, která slouží nejen pro jejich potřebu, ale také návštěvníkům k inspiraci. Paní Fexová spočítala, že v roce 2014 prošlo její zahradou téměř 500 lidí. Bylo to především v rámci Víkendu otevřených zahrad 11. a 12. června. Toto velké číslo poukazuje na vzrůstající zájem o tento typ přírodního zahradničení.

Pozemek, který obhospodařují, je ojedinělý tím, že má rozlohu více jak 5500 m². Jedná se o jednu z největších ukázkových přírodních zahrad v ČR. Také z tohoto důvodu zde najdeme rozlehlé jezírko, které přináší celoroční radost nejen majitelům, ale i mnoha živočichům. Má také významný ekologický přínos v této části zahrady. Na zahradě jsou především ovocné vysokokmeny, hlavně staré pravokořenné jabloně a třešně, na které jsou majitelé náležitě hrdí. Najdeme zde nejen velké množství okrasných rostlin, ale i bylinek a zeleniny pro domácí kuchyni. Majitelka dodává, že původní myšlenka pečovat o zahradu přírodní formou přišla jako samozřejmost. Pesticidy a jiné škodlivé látky jsou všude kolem nás a pěstování zeleniny a bylinek pro vlastní potřebu je příjemné. Paní Fexová také poukazuje na to, že vesnice, ve které s manželem bydlí, je malá a ve velmi hezkém prostředí, uprostřed přírody, proto zde tento styl zahrad souzní s okolní přírodou. Vedle domu vede pouze cyklostezka, komunikace v obci jsou na většině míst nezpevněné. Na své zahradě majitelé obdivují hlavně hojné návštěvy v podobě ptáků, žab, ještěrek, vážek či motýlů. Tato zahrada je kromě pěstování obilí téměř soběstačná.

5.1.1.2 Rostliny a prvky v zahradě

Při návštěvě zahrady byly zdokumentovány taxony rostlin, které se každoročně v zahradě nejvíce uplatňují. Nutno podotknout, že v tomto přehledu nejsou uvedeny všechny rostliny a prvky vyskytující se v zahradě.

Najdeme zde celkem tři funkční celky. Předzahrádku, užitkovou část a obytně - okrasnou zahradu s jezírkem či rybníčkem, která je řešena ve volném přírodním stylu. Zahrada tedy poskytuje funkci obytnou, estetickou a hospodářskou.

Z prvků, které musejí být zastoupeny v přírodních zahradách zde najdeme listnaté a jehličnaté stromy různého stáří - jasan, javory, lípu, modřín, dub, buk, břízy i smrky. Dále množství stromů ovocných. Živý plot z jedlých keřů jako jsou maliník, angrešt, rybíz, muchovník, atd. Na přirozené louce kvete rozmanité kvítí. Jsou zde také mimořádná suchá i vlhká stanoviště a divoký koutek s černým bezem, šípkovou růží, zimolezem, břečťanem, loubincem, ale i s kopřivou a kapradím. Najdeme zde také spoustu kvetoucích trvalek, letniček a dvouletek. Zahrada je zaslouženě vyznamenána plakétou Ukázková přírodní zahrada.

Obrázek 21 : předzahrádka se vstupem do zahrady

Předzahrádka, která nemá oplocení, pouze nízký pískovcový základ plotu, nenásilně rozděljuje uliční prostor od průčelí domu. Vyznačuje se jistou neformálností, bohatstvím tradičních květin. Podtrhuje tak místní ráz krajiny a regionu. Chybí pouze lavička, na které se dříve večer sedávalo. Kolem předzahrádky se vstupuje do dvora, proto by měl zde být zachycen venkovský charakter sídla.

V oknech Fexových jsou nejčastěji pěstované druhy rostlin do truhlíků. Jsou to muškáty (*Pelargonium* spp). V tomto případě, na jižní stranu skvěle se hodící, muškát převislý (*Pelargonium peltatum*). Dále zde vidíme typického venkovského zástupce čeledě hvězdčovitých - třapatku zářivou (*Rudbeckia fulgida*). U domu rostou ibišky (*Hibiscus* spp.), růže (*Rosa* spp.) a pivoňky lékařské (*Poenia officinalis*). Z bylinek můžeme zahlédnout kopr vonný (*Anethum graveolens*). Na fotografii jsou také odkvetlé máky (*Papaver orientale*) a po zemi se pnoucí hrachor (*Lathyrus* sp.). V neposlední řadě zde majitelka nechává volně se semenit a růst orlíčky (*Aquilegia*). V truhlících na pískovcové podezdívce rostou nenáročné macešky (*Viola*) a sporýš (*Verbena*).

Obrázek 22: severní pohled do zahrady s jezírkem

Za jezírkem, ve východní části zahrady, která je zachycena na obrázku č. 22, dominují dvě přibližně 40 let staré nádherné břízy (*Betula pendula*) a smrk (*Picea* sp.). U takto soliterně vysázených stromů, které se dlouhověké, musíme při výsadbě počítat s dostatečně velkým rozestupem pro mnoholetý růst stromu. V ideálních podmínkách břízy dorůstají až do 25 metrů a smrk do výšky až 50 metrů. V této zahradě vidíme ideální rozmístění těchto stromů, které poskytuje dostatečný přístup slunce do koruny. U rozlehlého jezírka jsou vrby (*Salix* sp.) a modřín (*Larix decidua*). Mezi vrbami, u břehu, jsou vysázeny četné druhy kosatců (*Iris* spp.). Na vodní ploše je několik vytrvalých vodních rostlin leknínu bílého (*Nymphaea alba*). Domov pro kachny v zahradě nabízejí dřevěné budky stojící ve vodě. Majitelé si dali velkou práci a přidělali budky ke dnu jezírka pomocí nerezových tyčí. Budky tedy nejsou přístupné ze břehu a poskytují kachnám bezpečí před predátory. V přední části obrázku je zachycena žlutě kvetoucí trvalka janeba drsná (*Heliopsis helianthoides*). Na fotografii není bohužel vidět vodník z kovu, který jezírko střeží a umocňuje venkovskou atmosféru.

Obrázek 23: jihozápadní pohled do zahrady

U plotu, v západní části zahrady, v zadní části obrázku, je na první pohled výjimečný, soliterně vysazený javor dlanitolistý 'Atropurpureum' (*Acer palmatum* 'Atropurpureum'), který je dle majitelky přibližně 15 let starý. V jeho podrostu můžeme obdivovat kvetoucí pěnišníky a azalky (*Rhododendron* spp.). Tento způsob osázení prostoru značí přítomnost kyselé půdy. Majitelka potvrzuje, že samozřejmostí přírodní zahrady je nepoužívání rašeliny, ale že v tomto místě vždy rostly kyselomilné rostliny bez jejích zásahů. U plotu s dřevěnou oporou roste réva vinná (*Vitis vinifera*) a také typická dřevina do venkovských zahrad kalina (*Viburnum* sp.). V přední části obrázku na jižní straně zahrady vidíme: pivoňky lékařské (*Paeonia officinalis*), mladé jabloně obecné (*Malus domestica*), máky východní (*Papaver orientale*), na fotografii vlevo dole také mladý cypřišek (*Chamaecyparis* sp.) a již zmíněné kosatce (*Iris* spp.), bílé srdcovky (*Lamprocapnos* sp.) a rybízky (*Ribes* spp.). Za javorem je také krásně vonící pustoryl (*Philadelphus* sp.).

V zahradě je spousta ovocných stromů, především staré jabloně (*Malus domestica*), třešně (*Prunus avium*) a několik slivoní švestek (*Prunus domestica*), pod kterými mají majitelé dřevěné posezení k odpočinku a pro setkávání s přáteli.

Obrázek 24: zeleninová zahrada

Na zeleninové zahradě, která je přístupná od domu z jižní strany a zasahuje až k severní hranici pozemku, majitelé pěstují hlavně brambor obecný (*Solanum tuberosum*). Tato víceletá hlíznatá rostlina z čeledi lilkovitých je u nás pěstovaná jako jednoletá plodina. Majitelka upřesňuje, že brambory jsou jejich neoblíbenější potravina, proto je pěstují v hojně míře. Kromě obilovin jsou Fexovi potravinově téměř soběstační. Pěstují velké množství zeleniny a ovoce např. jahody, fazole, petržel, mrkev, cukety, dýně, rajčata, kedlubny, saláty, papriky, pórek, okurky a další. V neposlední řadě česnek a cibuli.

Mezi užitkovými rostlinami často vidíme různé druhy aksamitníků neboli afrikánů (*Tagetes* spp.). Ty se dobře snášejí se všemi druhy zeleniny i květin a mají v záhonu zdravotní funkci - odpuzují hád'átka jahodníková i hád'átka bramborová.

Obrázek 25: květnatá louka

Jelikož každé místo v přírodní zahradě s vysokou trávou je hodnotné přírodní prostředí, mají Fexovi na velké ploše květnatou louku, což je jeden z prvků přírodní zahrady. Na fotografii vidíme pravidelně vysekané cesty, které by u tohoto prvku v zahradě měly být pouze v místech, kde se chodí. Květnatá louka jako taková, poskytuje množství pozitivních vlivů na zahradu, protože louky obecně patří k druhově nejbohatším ekosystémům. Na druhově hojnou směs rostlin je totiž navázáno velké množství ptáků, hmyzu a dalších živočichů, kteří pomáhají v boji proti škůdcům i v zeleninových záhonech. Z rostlin zde vidíme jetel luční (*Trifolium pratense*), sedmikrásku chudobku (*Bellis perennis*), kohoutek luční (*Lychnis flos-cuculi*) a pomněnku (*Myosotis* sp.).

5.1.2 Přírodní zahrada Čížková Gabriela

Obec: Lánov

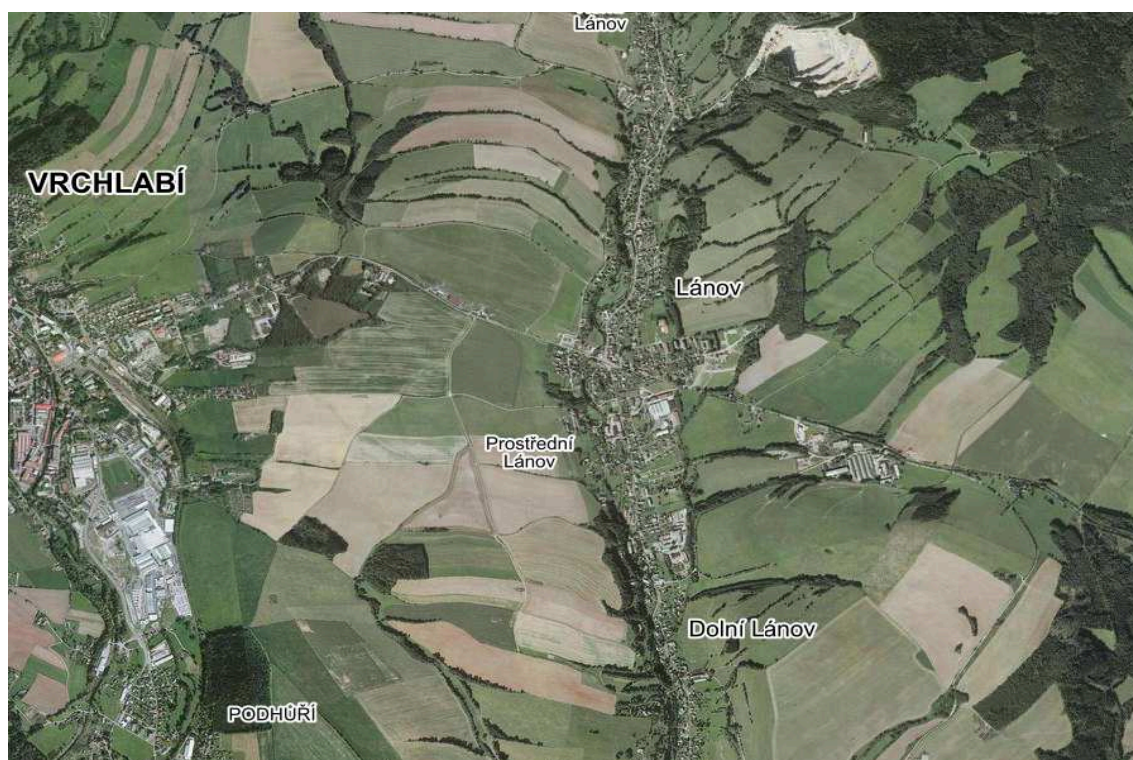
Okres: Vrchlabí

Kraj: Královéhradecký

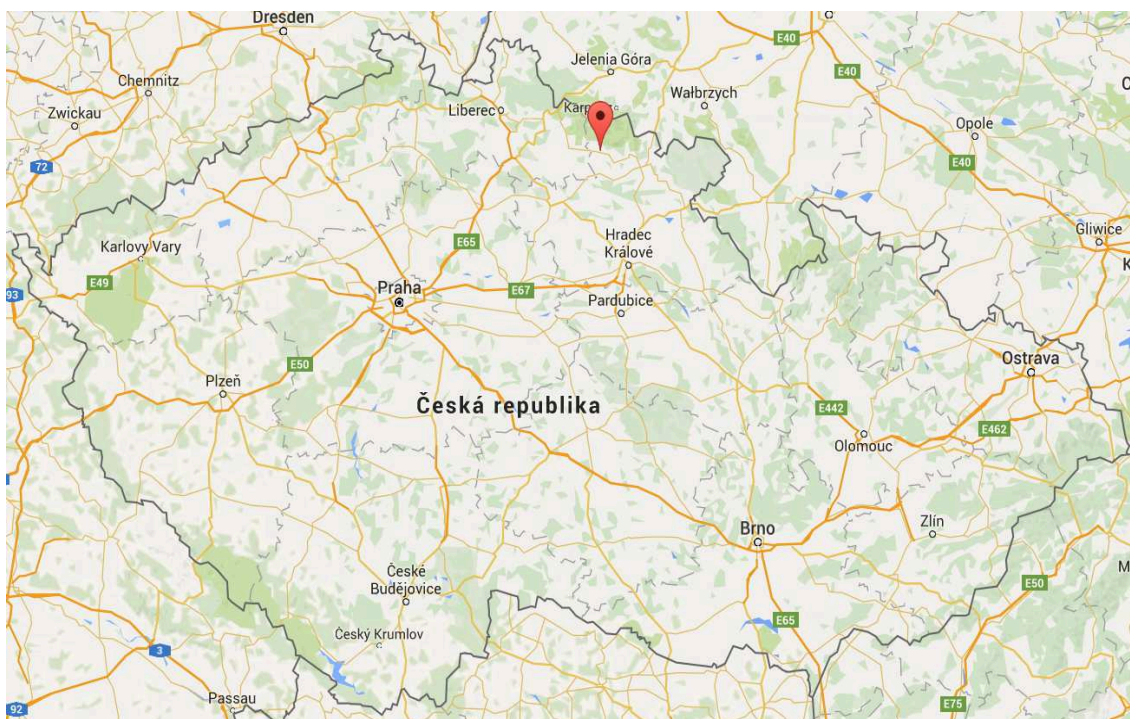
NUTS II: Severovýchod

Výměra (ha): 1695

Počet obyvatel v roce 2011: 1808

Obrázek 26: satelitní mapa obce Lánov, letecké mapování z roku 2006

Obrázek 27: umístění obce v rámci ČR - Láňov

5.1.2.1 Příběh zahrady

Láska k přírodním zahradám se u paní Ing. Čížkové zrodila přibližně v roce 2007, když se s rodinou stěhovali do nového rodinného domu. Inspirací jí by dříve obývaný pronajatý dům, na jehož zahradě byla spousta starých stromů a jiná venkovská zeleň. V té době měli svoji novou zahradu zcela prázdnou, ale na krásném místě, což slibovalo silný potenciál pro přírodní zahradu. Místo na konci malé obce v podkrkonoší v těsném kontaktu s okolní přírodou, na jihozápadním svahu, začali s manželem budovat krok po kroku. Paní Čížková pracuje jako zahradní architektka, zdálo by se tedy, že vytvořit vlastní zahradu v souladu s okolní přírodou bude snadné. Majitelka ale upřesňuje, že tvorba vlastní zahrady je především jedno velké dobrodružství, které se mění s vaším životním stylem. Velkou změnou v životním stylu pro funkci zahrady jsou například děti.

Nejdůležitější při vytváření kompozice je přirozenost a rozmanité prvky v zahradě. Velký význam majitelé zaměřili na stromy a to především na břízu bělokorou (*Betula pendula*), kterých je v zahradě celkem dvanáct.

Od sousedů je pozemek oddělen volně rostlým živým plotem z opadavých původních druhů keřů. Majitelé této přírodní zahrady dávají velký důraz také na ekologii a hospodaření s přírodními zdroji. Např. dešťovou vodu z poloviny domu zadržují ve dvou tisícilitrových plastových nádržích, čímž pokryjí celoroční závlivku zeleninových záhonů a rostlin v nádobách. Především v letním období. Malá plocha střechy slouží i pro retenci vody v jezírku. Majitelé chovají králíky a jejich produkty používají jako hnojivo. Majitelka se také zmínila o problému, který má s přirozenou loukou. Tu založila z certifikované osevní směsi. Několik let louka měnila svou barevnou skladbu a vykazovala dobré založení, ale pravděpodobně špatně načasovaným kosením se začalo v porostu objevovat velké množství travních druhů. Majitelka zvažuje na místě louky vysadit trvalky.

Certifikace této zahrady proběhla na podzim roku 2014 od občanského sdružení Přírodní zahrada. Certifikát je součástí příloh této práce.

5.1.2.2 Rostliny a prvky v zahradě

Při návštěvě zahrady byly zdokumentovány taxony rostlin, které se každoročně v zahradě nejvíce uplatňují. Nejsou zde uvedeny všechny rostliny vyskytující se v zahradě.

Na celém pozemku se rozkládá travnatá plocha s pravidelně rozmístěnou výsadbou listnatých keřů a stromů, především bříz (*Betula pendula*). V této zahradě najdeme dva funkční celky - užitkovou část a obytně - okrasnou, která převažuje. Zahrada tedy poskytuje funkci obytnou, estetickou, ale i hospodářskou, protože majitelé chovají králíky.

Z prvků, které musejí být zastoupeny v přírodních zahradách, zde najdeme všechny. Listnaté stromy různého stáří, divoké porosty a divoký koutek v zahradě, živý plot z listnatých planých keřů. Jsou zde také mimořádná vlhká stanoviště i prvky přirozené louky. Najdeme zde také spoustu kvetoucích bylin, zejména trvalek. Tato venkovská zahrada s ekologicky pojatým domem a její jednotlivé funkční celky na sebe plynule navazují. Je zde také vytvořena suchá zídka, stinný porost dřevin s trvalkami i záhony smíšených kultur. Malá vodní plocha jezírka přináší celoroční radost nejen lidským obyvatelům zahrady, ale i živočichům jako jsou žáby a čolci. Ekologický přínos zahrady mají postupně kvetoucí trvalkové záhony s cibulovinami, které poskytují pyl pro hmyz. Ekologicky významné prvky v zahradě jsou úkryty pro ptáky, ježky a hmyz.

Obrázek 28: hospodářská zóna s domečkem pro děti

Na jihozápadní straně pozemku je dominantní, v této části roku, rozsáhlý porost tykve obecné (*Cucurbita pepo*), nazývané lidově také dýně. Zakrývá na tomto místě nevzhledný kompost, ve kterém je vysazena. Majitelka plody tykve po sklizni skladuje na suchém místě v domě a jako čerstvé je po celou zimu zpracovává do chutných pokrmů pro děti. Plody také zavařuje. V zadní části obrázku vpravo můžeme vidět mladou lípu srdčitou (*Tilia cordata*), která v budoucnu přistíní toto místo. Může dorůst až do 30 metrů. Jedná se o typického zástupce venkovských dřevin. Dále v tomto místě zahrady nalezneme jeřáb oskeruši (*Sorbus domestica*) a po plotě plazící se břečťan popínavý (*Hedera helix*). Jeho výhodou je, že je stálezelený, neopadavý, celoročně plot zakrývající. Břečťan je považován za léčivou rostlinu proti kašli, ale jeho individuální užití se však nedoporučuje, protože je jedovatý. Po levé straně nad domečkem je vysazený javor babyka (*Acer campestre*), který má na podzim krásné, výrazné zbarvení listů.

Obrázek 29: živý plot z planých keřů

Volně rostoucí živý plot z planých, nejlépe jedlých keřů, má mnoho výborných vlastností, pro které je do zahrad umísťován. Zlepšují především mikroklimatické podmínky v zahradě. Udržují vlhkost a zároveň chrání před slunečnými paprsky. Slouží také jako větrolam. Ve městech, ale i na vesnicích tlumí hluk a snižují prašnost. Nezbytná je i jejich funkce uchování soukromí v zahradě. Ptactvu tyto keře poskytují místo k hnízdění i potravu.

Na výše uvedené fotografii vidíme např. jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*), šeřík obecný (*Syringa vulgaris*), bez černý (*Sambucus nigra*), který je zde s tmavočervenými listy. Je to původní evropská rostlina, která v přírodě volně roste na světlých i polostinných místech. V ČR je hojně rozšířený. Z vnější části plotu je zasazen ostružiník (*Rubus* sp.). Plot mu poskytne potřebnou podpěru. Dále je zde dřín obecný (*Cornus mas*), svída krvavá (*Cornus sanguinea*) a svída bílá (*Cornus alba*). Hlohy (*Crataegus* spp.), které jsou v zahradě hojně zastoupeny, mají jedlé plody, které se dají použít ke konzervování i k výrobě likérů. Upřednostňují slunné stanoviště. Okrasnou i užitkovou funkci v zahradě má také čím dál populárnější keř muchovník Lamarkův (*Amelanchier lamarckii*).

Obrázek 30 : užitková část zahrady

Pěstování květin a plodin ve smíšené kultuře je způsob, který je podobný přirozeným vztahům mezi rostlinami v přírodě. Vhodné druhy rostlin se musí dobře snášet, nesmějí se navzájem potlačovat. Ideální je také když mají různé tvary a odlišnou hloubku kořene. Nebojují tak o živiny a o vodu. Porost by měl být doplněn o mulč, který zabraňuje prorůstání plevelu a omezuje výpar. Také zadržuje lépe vlhkost. Odpadá i časté okopávání, pletí nebo zálivka. Smíšené kultury odpuzují i škůdce, kteří zde hůře nacházejí oblíbené plodiny.

Na fotografii užitkové části zahrady vidíme v popředí suchou zídku, která je častým obydlím ještěrek. Nad ní je záhon krytý kamennými oblázky. Ten je osázen levandulí lékařskou (*Lavandula angustifolia*), dobromyslí obecnou (*Origanum vulgare*) a saturejkou zahradní (*Satureja hortensis*). V pravé části obrázku nahoře je josta (*Ribes nidigrolaria*), což je kříženec černého rybízu a srstky angreštu. Vedle josty jsou tři červené rybízy (*Ribes rubrum*), které jsou velmi oblíbené u majitelčiných dětí. V horní části obrázku, tedy vlevo od vstupu je česnek kuchyňský (*Allium sativum*), hrášek (*Pisum sativum*), pažitka (*Allium schoenoprasum*) a brambory pěstované v seně. U plotu rostou černé jeřáby (*Aronia melanocarpa*) a maliník (*Rubus* sp.).

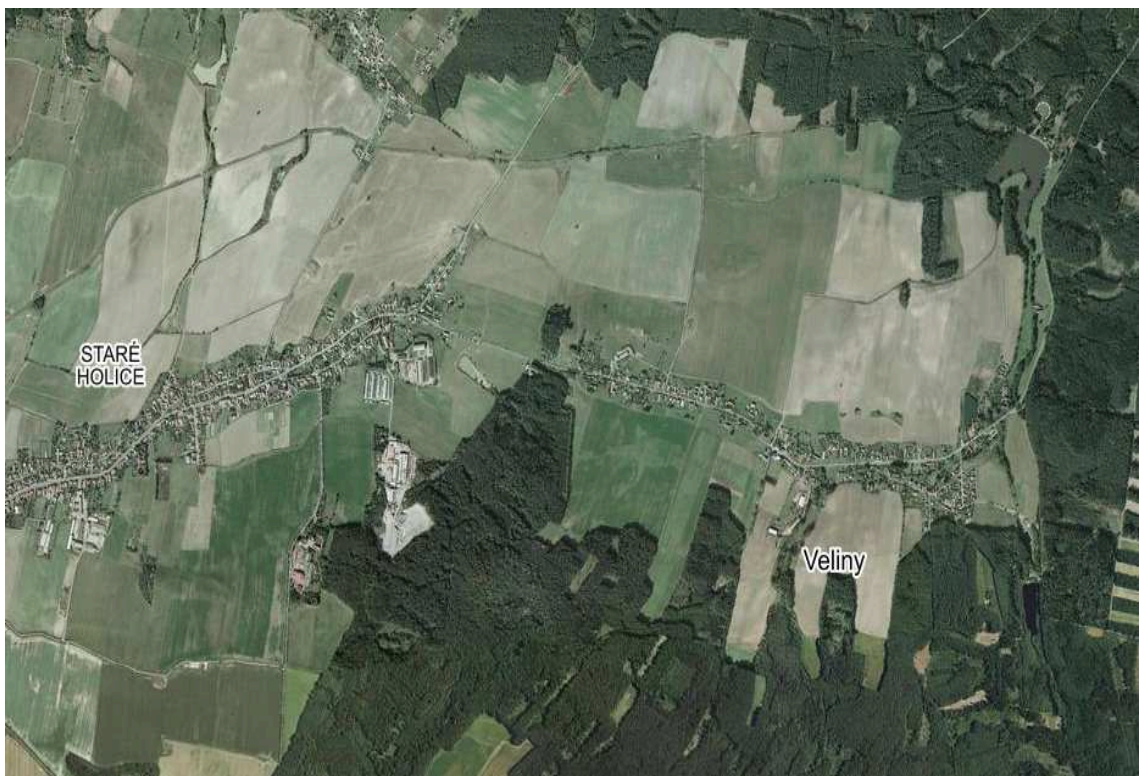
Obrázek 31: východní pohled do zahrady

Ve východní části zahrady vidíme hojně zastoupenou břízu bělokorou (*Betula pendula*). V pravé části fotografie dole pod břízou, je polokeř z čeledi hluchavkovitých yzop lékařský (*Hyssopus officinalis*). Vidíme ho zde v bílé a fialové variantě. Za ním je vrba plazivá (*Salix repens*).

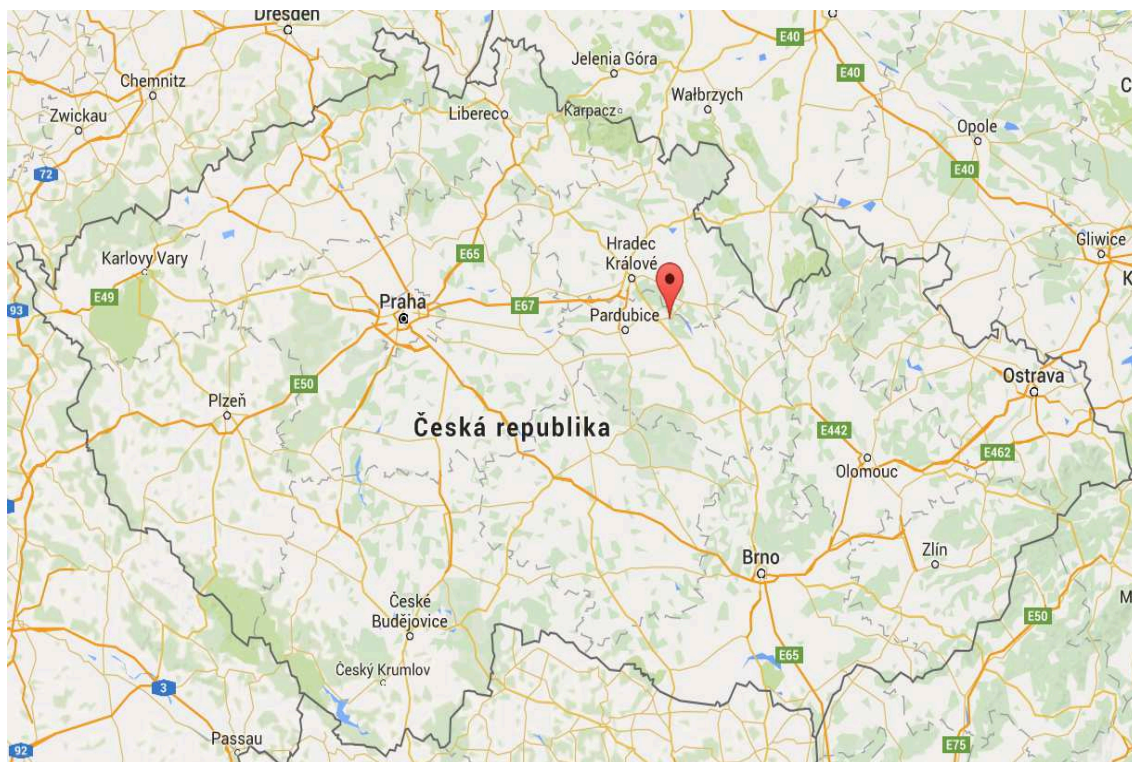
Na druhé straně, tedy z pohledu vlevo je nekosená louka z certifikované luční směsi. Za ní vyrůstá stálezelený druh slivoně - bobkovišeň lékařská (*Prunus laurocerasus*). Za okrasnými trávami dochanem psárkovitým neboli vousatcem, z čeledi lipnicovitých, (*Pennisetum alopecuroides*), je vidět ještě jedna vrba plazivá (*Salix repens*) a vrba švýcarská (*Salix helvetica*). V pozadí je vzrostlá lípa srdčitá (*Tilia cordata*).

5.1.3 Přírodní zahrada u Kodadů

Obec: Veliny
Okres: Pardubice
Kraj: Pardubický
NUTS II: Severovýchod
Výměra (ha): 600
Počet obyvatel v roce 2014: 452

Obrázek 32: satelitní mapa obce Veliny, letecké mapování z roku 2006

Obrázek 33: umístění obce v rámci ČR - Veliny

5.1.3.1 Příběh zahrady

Uprostřed vesnice, ale na samotě. Tak popisují svůj domov manželé Kodadovi, kteří mají svůj dům, s rozsáhlým, téměř 7500 m² velkým pozemkem, naproti baroknímu roubenému kostelu svatého Mikuláše - výraznou kulturní památkou z 18. století. Ani jeden z manželů odsud nepochází, dům ve špatném stavu koupili v roce 2012. Jak paní Kodadová říká, místo si je našlo samo. Jedná se tedy o velmi mladou přírodní zahradu, která je teprve na svém počátku. Některé rostliny nejsou běžným pohledem v porostu ani vidět.

Přibližně jeden rok manželé na zahradě nic nedělali, pouze sledovali, co kde přirozeně roste a kde teče a drží se voda. Celou dobu se snažili zahradu plánovat tak, aby byla přírodní, ale zároveň přirozená a útulná. Také zde musel být soulad s přísnými kritérii pro certifikaci. Velkou prací jim také dal úklid po předchozích majitelích domu. Například vodu, která se držela u domu v kalužích, odklonili pomocí trubky v zemi do tůňky opodál. Na jednom místě zahrady si také všimli potůčku, který tam dříve nebyl, nebo nebyl vidět.

Stačilo ho pouze vyčistit a prohloubit a v dnešní době tak slouží jako retenční nádrž, od které vede závlaha k zelenině a trvalkám. V této přírodní zahradě můžete vidět spoustu domácích užitkových zvířat, například rousné slepičky zvané liliputky. Dle majitelky moc nehrabou, snášejí malá chutná vajíčka a nezpůsobují žádné škody. Majitelé se také zabývají chovem anglonubijských koz, které mají tu výhodu, že jsou vhodné pro chovatele začátečníky. Toto plemeno je, dle majitele zahrady Michala, vysoce plodné a má chutné mléko. Paní Kodadová mléko zpracovává na jogurty a jiné mléčné produkty pro syna. V zahradě lze najít jak klasické hnojiště, tak speciální kompost na pleny zvaný plíňák", do kterého majitelé dávají kompostovatelné pleny po synovi. Kromě typických prvků přírodních zahrad jako je plot z planých keřů nebo přirozená louka a divoký koutek, jsou zde i domečky pro zvířecí pomocníky, dle majitelů tzv. „broukária“ nebo bylinková spirála. Majitelka k tomu dodává, že plánů, co v zahradě vybudovat a co kde zasadit a zasít je v hlavě spousta a k činu blízko. Tato zahrada chce jen svůj čas, ekologicky smýšlející majitele už má.

Paní Kodadová také poukazuje na jeden problém, který v přírodních zahradách vidí. A to jsou škůdci. Alternativními postupy se škůdci velice pomalu likvidují a dokážou udělat velké škody. Po zapojení celého porostu je to pak jednodušší, jelikož hmyzí pomocníci nám pomohou a celý ekosystém se propojí v jeden celek, kde vše funguje jak má.

Certifikace proběhla v roce 2014 od Institutu Veronica.

5.1.3.2 Rostliny a prvky v zahradě

Při osobní návštěvě byly zdokumentovány taxony rostlin, které se v době návštěvy v zahradě vyskytovaly. Nutno podotknout, že v tomto přehledu nejsou uvedeny všechny rostliny a prvky vyskytující se v zahradě.

Najdeme zde celkem tři funkční celky. Na předzahrádce, která není ještě osázena, je zatím pouze nežádoucí vegetace a travní porost. Užitková část, která postupně vzniká a obytně - okrasná zahrada s malým jezírkem a posezením, je řešena ve volném přírodním stylu. Hospodářská část zahrady slouží jako výběh pro chovaná zvířata a pro jejich příbytky. Zahrada tedy poskytuje funkci obytnou, estetickou, užitkovou, ale především hospodářskou.

Obrázek 34: záhony s jahodami v jižní části zahrady

V užitkové části zahrady, na jihu, je sluneční past. V severní části této pasti jsou zasazené mladé rostliny rakytníku řešetlákovitého (*Hippophae rhamnoides*) a muchovníky (*Amelanchier spp.*), které budou sloužit jako opora a závětrí pro budoucí zeleninovou zahrádku ve tvaru klíčové dírky. Zatím jsou zde pouze záhony s jahodami (*Fragaria sp.*) a kanadské borůvky (*Vaccinium corymbosum*). Jelikož se v přírodních zahradách nesmí používat rašelina, vyrábí si majitelka kyselou směs do půdy vlastním způsobem. Jakým, nechtěla prozradit.

Po pravé straně je bylinkový záhon, kde majitelka pěstuje pelyněk pravý (*Artemisia absinthium*), třapatku (*Rudbeckia sp.*), sléz (*Malva sp.*) a bylinu s charakteristickým pachem - kozlík lékařský (*Valeriana officinalis*). Další bylinky přibudou v dalších letech.

Obrázek 35: místo v zahradě s budoucí lipovou alejí

V zadní části zahrady, na východní straně, mají manželé v plánu zachovat původní vesnický ráz a po dohodě s vedením obce vysázeli v části u kostela, u silnice, lípy srdčité (*Tilia cordata*). Až stromy vyrostou, bude zde tzv. medový sad. Zatím jsou stromy přibližně půl metru vysoké. V tomto místě zahrady jsou také zasazené vrby košíkářské (*Salix viminalis*). Majitelka chce z vrbového proutí uplést domeček neboli iglú. Vrby musejí ještě vyrůst. Tyto stavby se využívají v zahradách dlouho, ale v posledních letech se stávají opět módním prvkem, a to nejen v přírodních zahradách. Použít můžeme živé proutí, tak jako v tomto případě, které po vysazení roste a musíme se o něj starat. Existuje však také suchý způsob, kdy nemá proutí kontakt s podkladem a uschne. Drží si tak velikost i tvar, jež dostalo při budování. U Kodadů tak roste vrbičková stavba pro syna a pro další děti.

Obrázek 36: zamulčovaný záhon

V přírodních zahradách se hojně využívá mulčování posekanou trávou, slámou, drcenou kůrou nebo nepotíštěnými kartonovými krabicemi. Lze použít i štěrky a ploché kameny, které se zároveň využijí jako nášlapy a akumulátory slunečního tepla. Zamulčovaná půda kolem rostlin tolik nevysychá a je kyprá. Plevel jím špatně prorůstá a pokud ano, lze ho snadno vytrhnout. Na výše uvedené fotografii vidíme dvě vrstvy mulče. Majitelé zahrady nejprve položili kartonové krabice a na ně dřevěnou drcenou kůrou.

Uprostřed záhonu na fotografii vidíme dva rybízy černé (*Ribes nigrum*), v pozadí pak tři rybízy červené (*Ribes rubrum*).

5.2 Výsledky dotazníkového šetření

Všech 44 účastníků dotazníkového šetření jsou majitelé přírodní zahrady či ukázkové přírodní zahrady. Dotazníkové šetření bylo provedeno v rámci celé České republiky z důvodu malého počtu přírodních zahrad ve vybraném regionu.

Obecná část dotazníkového šetření

Tabulka č.: Věkové zastoupení dotazovaných

Věk	Počet
20 let a méně	1
21-30	6
31-50	16
51-70	17
71 a více let	4

Věkové zastoupení je ve všech věkových kategoriích. Největší počet je lidí ve věku 51 - 70 let.

Tabulka č.: Pohlaví dotazovaných

Pohlaví	Počet
Muž	15
Žena	29

Dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen. Nutno podotknout, že majitelé zahrad jsou často manželské páry.

Tabulka č.: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vzdělání	Počet
základní	3
střední - vyučen(a)	11
střední - s maturitou	19
vyšší odborné	5
vysokoškolské	6

U vzdělání majitelů přírodních zahrad převažuje střední vzdělání s maturitním vysvědčením. Celkové rozložení se dá přirovnat celorepublikovému průměru.

Tabulka č: Jaká je velikost Vašeho bydliště?

Bydliště	Počet
do 1000 obyvatel	14
1.001 - 10.000	13
10.001 - 50.000	6
50.001 - 100.000	5
100.001 a více obyvatel	6

Přírodní zahrady jsou nejčastěji v malých obcích do tisíce obyvatel.

Tabulka č.: Jaké je Vaše současné zaměstnání?

Zaměstnání	Počet
student	1
nezaměstnaný	4
zaměstnaný či OSVČ	15
na rodičovské (mateřské) dovolené	13
důchodce	11

Většina dotazovaných je velmi pracovně vytížena. Nemažly je i počet žen na rodičovské dovolené. Někteří dotazovaní upřesnili, že zahrnují dvě kategorie. Bylo přihlíženo pouze k hlavnímu kritériu, tj. současný stav. Např. pracující důchodce je tedy v tabulce uveden jako důchodce.

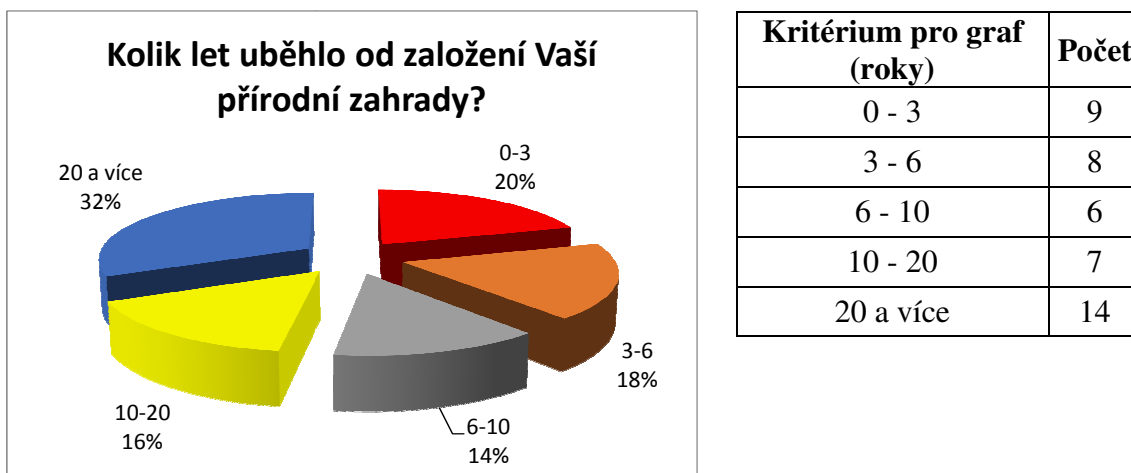
Tabulka č.: Jak máte časově náročné zaměstnání mimo domov?
(čas včetně cesty)

Hodiny mimo domov	Počet
0 hodin - jsem často doma, pracuji doma	21
1 - 5 hodin	6
6 - 9 hodin	11
9 - 13 hodin	4
13 hodin a více	2

Přírodní zahradu nejčastěji obhospodařují lidé, kteří pracují doma či jsou již v důchodu. Nelze opomenout ženy na mateřské dovolené.

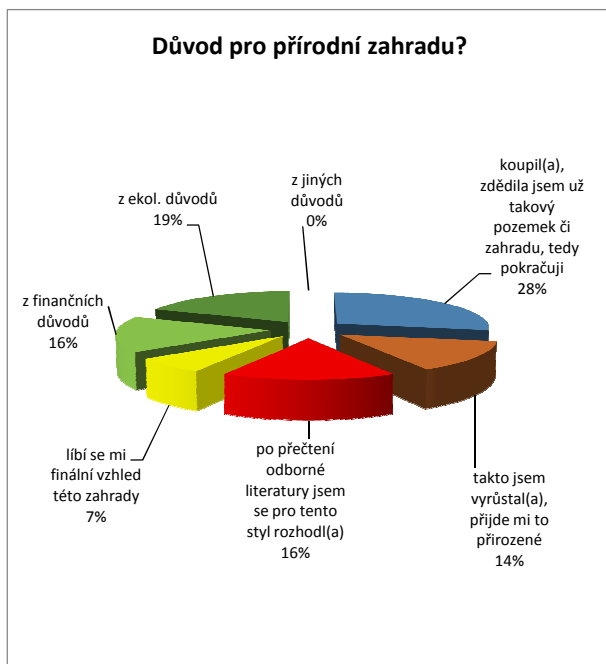
Odborná část dotazníkového šetření

Graf č. 1: Kolik let uběhlo od založení Vaší přírodní zahrady?

Grafické znázornění stáří dotazovaných přírodních zahrad ukazuje, že majitelé založili nejčastěji svoji zahradu před dvaceti a více lety. Často upřesnili, že zahradu obhospodařovali tímto způsobem mnoho let před tím, než byla v České republice započata certifikace. Vysoký je i počet nově založených zahrad, tedy zahrad mladších tří let.

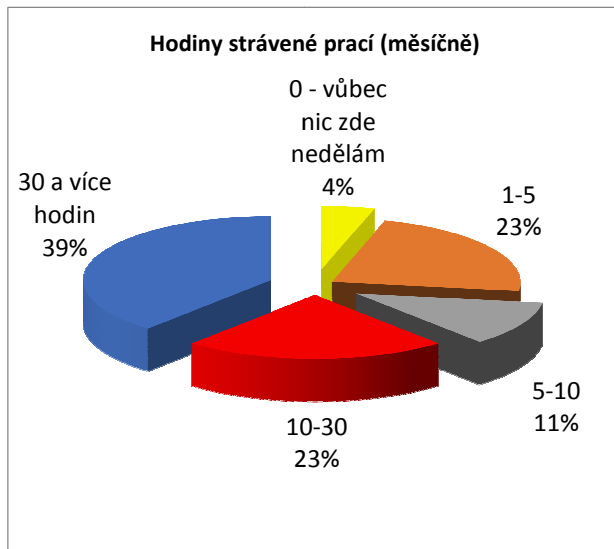
Graf č. 2: Z jakého důvodu jste si vybral(a) hospodaření ve spolupráci s přírodou? (převažující hledisko)

Důvod pro přírodní zahradu	Počet
koupil(a), zdědila jsem už takový pozemek či zahradu, tedy pokračuji	12
takto jsem vyrůstal(a), přijde mi to přirozené	6
po přečtení odborné literatury jsem se pro tento styl rozhodl(a)	7
líbí se mi finální vzhled této zahrady	3
z finančních důvodů	7
z ekologických důvodů	9
z jiných důvodů	0

Dotazovaní jako nejčastější důvod k této otázce uvedli, že pozemek či dům se zahradou koupili či zdědili po rodičích. Taková přírodní zahrada byla již částečně založena a novým majitelům se nechtělo na tom nic měnit. Pokračovali v tomto stylu do dnešní doby, kdy se provádějí certifikace. Často také uváděli, že tento styl zahrad je pro ně samozřejmý a přirozený, vyplývající z krajinného rázu okolní krajiny.

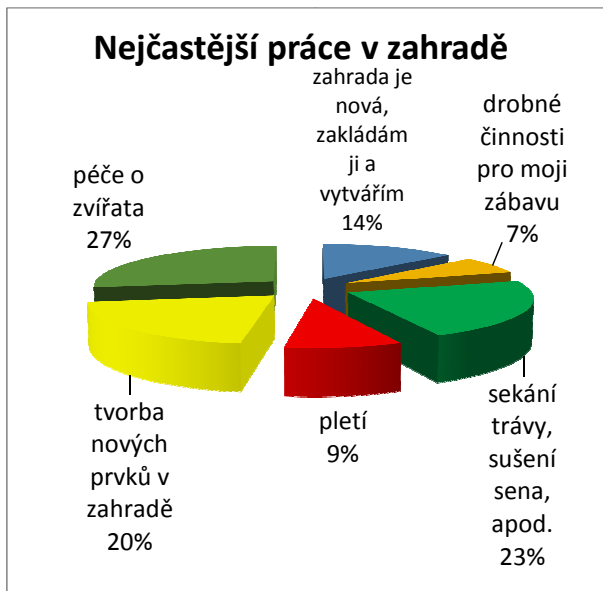
Graf č. 3: Kolik času Vám zaberou práce v zahradě?
(přibližné hodiny za měsíc, období od března do listopadu)

Hodiny strávené prací (měsíčně)	Počet
0 - vůbec nic zde nedělám	2
1 - 5	10
5 - 10	5
10 - 30	10
více jak 30 hodin	17

Vyhodnocení této otázky ohledně časové náročnosti přírodní zahrady bylo překvapivé. Většina respondentů uvedla vysokou časovou náročnost, tedy více jak 30 hodin měsíčně. Nutno podotknout, že při telefonických a osobních konzultacích na toto téma, většina dotazovaných uvedla, že práce v přírodní zahradě je jejich koníčkem a baví je v zahradě pracovat. Někteří respondenti uvedli, že práce je baví hlavně v jarních a podzimních měsících, kdy se jim jejich zahrada zdá nejhezčí a nejzajímavější. Zimní práce je pro ně především péče o zvířata a drobné úpravy nářadí či zahradních objektů. Toto ale nebylo zahrnuto v otázce. Přibližná hodina denně se majitelům přírodních zahrad nezdá v celkovém měsíčním pohledu tolik časově náročná, jak bylo původně předpokládáno.

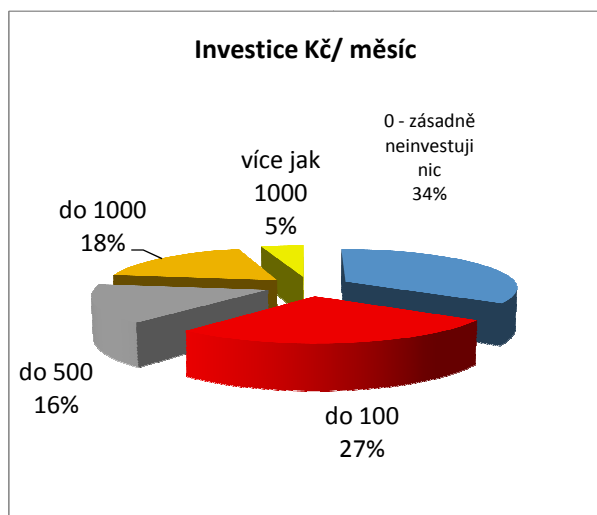
Graf č. 4: Jaká je v současnosti nejčastější práce ve Vaší zahradě?

Práce	Počet
zahrada je nová, zakládám ji a vytvářím	6
drobné činnosti pro moji zábavu	3
sekání trávy, sušení sena apod.	10
pletí	4
tvorba nových prvků v zahradě	9
péče o zvířata	12

Při shrnutí výsledků dotazníkového šetření ohledně časové náročnosti konkrétní práce v přírodní zahradě, lze říci, že nejčastěji se dotazovaní přiklonili k odpovědi „péče o zvířata“. Tato práce jim zabere přibližně hodinu denně, tedy 30 hodin měsíčně. Z výsledků také vyplynulo, že nezanedbatelná časová náročnost zahrady je také při úpravě trávy - sečení, sušení, pletí aj. Z celkového hlediska většina dotazovaných uvedla, že práce v takové zahradě je zábavná, dobrovolná a pokud by ji nějaký čas nedělali, tak by zahrada byla soběstačná sama o sobě. Tedy nezávislá na lidské činnosti. Samozřejmě vyjma péče o zvířata.

Graf č. 5: Kolik Kč investujete měsíčně do zahrady?

Kč/měsíc	Počet
0 - zásadně neinvestuji nic - vyměňuji, sázím semena či jinak získávám rostliny zdarma	15
do 100	12
do 500	7
do 1000	8
více jak 1000	2

Posledním dotazem byla otázka týkající se financí. Upřesňuji, že tato otázka byla jediná, která se tohoto tématu týkala a odpovědi nepoukazují na finanční situaci majitelů přírodních zahrad, pouze na investice, které jsou ochotni do zahrady vložit. Velká část dotazovaných uvedla, že by nejraději do zahrady nic neinvestovala. Tato odpověď koresponduje s konceptem přírodních zahrad - nezasahovat do chodu takovéto zahrady. Dva dotazovaní, kteří investují více jak tisíc Kč měsíčně v současnosti tvoří nejnáročnější prvky v zahradě. Ty jsou nejvíce finančně nákladné. Je to tzv. investice do budoucna.

Koncept zahrad je ve vlastním množení rostlin a uchovávání semen pro další rok. Také o výměně rostlin, semen a plodů mezi majiteli, ideálně sousedy. Jak uvádí SVOBODA (2011), jedním ze základních principů takového hospodaření je dělení se o nadbytečné zdroje. Tuto domněnku mi dotazovaní při osobních návštěvách potvrdili.

6. Diskuse

Na základě prostudované literatury a návštěv certifikovaných přírodních zahrad lze konstatovat, že přírodní zahrady mají ve venkovském prostoru České republiky široké možnosti uplatnění. Hlavně v budoucnu se síť stávajících zahrad rozšíří o další certifikované zahrady, protože v rámci jednoho roku jich přibývá v průměru šedesát v celé ČR. Budeme se tedy pomalu přibližovat Rakousku, kde projekt Přírodní zahrady vznikl a kde mají na plotě plakety tisíce lidí. Tím se také zvýší počet ekologicky smýšlejících lidí i v jiných částech republiky. Např. v Severních Čechách nejsou v současné době žádné přírodní zahrady, pouze jedna ukázková.

Lze souhlasit s názorem SVOBODY (2009) o současné tvorbě konvenčních zahrad. Ta je ovlivněna trendy, které se týkají životního stylu obyvatel a také zažitými konvencemi. Málokdo v praxi přemýšlí o nových možnostech. Inspirací bývají často média poukazující na klady těchto zahrad. Neukazují tak časovou ani finanční náročnost tohoto typu hospodaření v budoucnu. Také produkce vlastních potravin nemá v současnosti pro mnohé žádný smysl, jsou dobře dostupné. Objevuje se tak neochota investovat čas a námahu k produkci něčeho, co lze jinak snadno koupit.

VLAŠÍNOVÁ (2013) také poukazuje na rozšiřující se výstavbu, která zeleň vytlačuje. Zmiňuje, že krok k nápravě je především v našem myšlení.

V základních pojmech o přírodních zahradách se všichni autoři shodují a lze souhlasit také s názory, které udávají MAREČEK (2005), CHARVÁT (2008) i BRUCHTER (2012), že rostliny v přírodních zahradách, ve venkovském prostoru, by měly být v první řadě původní čili domácí. Praktické zjištění od majitelů přírodních zahrad to potvrzuje. Ti k tomu dodávají, že tento způsob je i nejlevnější.

Ztotožňuji se s názory BAROŠE A KOL. (2014), že sortiment rostlin v zahradě musí být nejenom původní a domácí, ale také typicky venkovský, s přednostním využitím užitkových druhů. Šetření v přírodních zahradách tomu odpovídá.

V posledních letech se bohužel rozšířila nabídka rostlin v obchodních řetězcích a ve specializovaných prodejnách o spoustu nových, finančně nákladných zahraničních odrůd, které nejsou schopné v našich podmínkách správně růst. Také mnoho dostupných druhů rostlin je vhodných spíše do městských zástaveb, i když cílovým zákazníkem jsou především

majitelé venkovských zahrad. Výrazně se prosazuje sortiment dřevin a bylin sloužící k efektu a dekoraci. Užitkových rostlin ubývá nebo jsou šlechtěny nové, cíleně zaměřené odrůdy s určitou rezistencí, jejichž nedostatky se mohou projevit postupem času.

V návaznosti na výše uvedené, lze tedy souhlasit s OTRUBOU (2002), že v posledních letech jsou do venkovských sídel vnášeny negativní prvky typické pro městskou zástavbu. Krajinný ráz obce by se měl vždy promítnout do skladby užitých rostlin. Praxe je bohužel jiná a v obcích převažuje městská výsadba. Například hojně rozšířené zeravy (*Thuja* spp.) nebo zimostrázy (*Buxus* spp.) jsou často vidět i u sakrálních památek.

Zahraniční autoři OUTDOLF AND KINGSBURY (2005) se přiklánějí k názoru, že při tvorbě zahrad je potřeba k původním domácím druhům rostlin přidat pro atraktivitu výsadby i rostliny nepůvodní, ale s respektem k charakteru daného stanoviště.

Architekt Hitchmough tvořící ve své praxi trvalkové louky tvrdí, že současná vegetace by měla být udržitelnější než ta původní. Výsadba a respektování přírody musí být především o ekologickém smýšlení. Bohužel nepředkládá, jak tyto dva parametry sloučit do praxe.

SKALA (2015) a MAREČEK (2005) se shodují v názoru, že typickým rysem a výhodou přírodního hospodaření na venkově je, že se vždy aktuálně dělá to co je nejvíce potřeba. Také, že se zde nepoužívají pesticidy, které zatěžují vzduch, půdu a vodu, minerální hnojiva a rašelina. Používání ekologických, regionálních materiálů vede ke krátkým transportním procesům. To podporuje v přírodních zahradách druhovou rozmanitost - biodiverzitu. Při dobrém provádění pěstitelské činnosti jsou tyto zahrady významnou součástí trvale udržitelného rozvoje. Jsou orientované na budoucnost a dlouhodobě chrání náš životní prostor. Ukazují nám také jak zacházet s přírodou a jak ji respektovat ve všech jejích podobách. To potvrzuje i MACHÁTOVÁ (2011a).

Odborná literatura se v kapitole Primární terminologie v některých názorech rozchází. Například starší autorka KLIKOVÁ (1992) tvrdí, že přírodní zahradničení bez chemie v souladu s přírodou vzniklo pouze jako impuls z nadměrného používání chemických prostředků a že tyto zahrady jsou pouze návrat k původním praktikám starých dob. Naproti tomu, mladší autoři TUHÁČEK A JELÍNKOVÁ (2015) mají názor, že před rokem 1989 nebyly principy trvale udržitelného rozvoje zohledněny vůbec, protože téměř neexistovaly.

Všichni autoři se shodují, že v prvé řadě se přírodní hospodaření zaměřuje na soulad přírody s člověkem. Také se shodují na eliminaci podpůrných prostředků jakou je například rašelina. Jednotlivé definice všech autorů se v celkovém kontextu shodují také v tom, že

v přírodní zahradě musí být využity živé i neživé zdroje takovým způsobem, aby nepoškozovaly nároky budoucích generací.

Literatura a odborné články kladou důraz více na potřebu člověka z hlediska přírodního prostoru a plodin. U sdružení, institutů a středisek pro certifikace přírodních zahrad je člověk poměrně upozadován. Důraz je zde kladen především na přírodní procesy a podporu živočichů. Praxe kombinuje oba směry, jelikož majitelé zahrad jsou propojeni jak s institucemi, které jim certifikaci provedly, tak s publikacemi, ve kterých často hledají inspiraci.

V případě využití rostlin je předložen názor majitelů zahrad, ale i k BAROŠ A KOL. (2014), že nejde obecně určit rostliny, které se v přírodních zahradách vyskytují, lze je pouze doporučit. Záleží především na vkusu majitelů zahrad, ceně rostlin a jelikož by se mělo vždy přihlídnout k místním podmínkám daného stanoviště, výsadba by měla rozvíjet i místní charakter sídla. Přihlíží se také ke starým a krajovým odrudám.

Dle MAREČKA (2005) by měly být vyloučeny invazní introdukované druhy, které v důsledku svého spontánního rozšíření negativně ovlivňují druhovou skladbu stávajících domácích rostlin. Například na vesnicích, často viděný trnovník akát (*Robinia pseudoacacia*) či javor jasanolistý (*Acer negundo*), by v přírodních zahradách být neměl. Praxe to potvrzuje, ani v jedné z navštívených zahrad se tyto rostliny nevyskytovaly.

Autoři knih a majitelé zahrad se shodují, že stálezelené dřeviny jsou nepostradatelné pro plnění celé řady estetických a hygienických funkcí zahrady. Plní funkci zachování soukromí v zahradě. V době vegetačního klidu jsou krytem pro ptáky a jiné živočichy. V zahradách se uplatňují především různé druhy jehličnanů a především břečťany (*Hedera* spp.), bobkovišně (*Prunus* spp.), druhy pěnišníků a azalek (*Rhododendron* spp.). Nutno podotknout, že stálezelených rostlin je kromě jehličnanů v přírodních zahradách málo, převažují druhy opadavé nebo poloopadavé.

Na dané téma je možno stále experimentovat a objevovat nové postupy. Se zahradou je možno si tzv. hrát a vymýšlet nové prvky v zahradě. Často byl v praxi potvrzen názor z odborných prací, tak i od majitelů zahrad, že nejlepší a hlavně jediný učitel je sama příroda. Pozorováním své vlastní zahrady a vnímáním přirozeného koloběhu v ní, nahlédneme sami do sebe a podíváme se na svět z jiné strany.

7. Závěr

- zeleň venkovských prostorů se přibližuje městským/ parkovým stylům,
- veškeré přizpůsobení údržbě zeleně s velkým podílem mechanizace poškozuje vegetaci samotnou a dramaticky poškozuje biodiverzitu rostlinných a živočišných společenstev, což dále vede k biologické nerovnováze, snížení odolnosti porostů, případně následnému rozvoji chorob a šíření škůdců,
- venkovské prostory by profitovaly z návratu k původním druhům dřevin a bylin - snadná údržba, finanční nenáročnost, nízké pěstební nároky,
- filozofie přírodních zahrad postupuje z příhraničních oblastí Rakouska - rozdíly mezi počty přírodních zahrad v jižní a severní části České republiky jsou velké
- stále rozrůstající se počet certifikovaných zahrad. Instituce udělující certifikáty předaly v roce 2015 plakety 25 zahradám. Celkový počet se v ČR přiblížil k 350, což je oproti roku 2011, kdy bylo v naší republice kolem 85 zahrad, vysoké číslo.
- do dnešní doby je drtivá většina přírodních zahrad na soukromých pozemcích - možnost realizace i ve veřejném prostoru, nutnost tlaku na orgány místní samosprávy a správce veřejné zeleně
- možnost využití různých dotačních programů včetně evropských
- nutnost edukace dospělé i dětské populace

Uvedená opatření by bezpochyby vedla ke zlepšení životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji nejen ve venkovském prostoru.

Velký význam přírodního zahradničení a tvorbu přírodních zahrad vidím také v budoucnosti městské zeleně, to však nebylo tématem této práce.

8. Seznam literatury

8.1 Monografie

BAROŠ, A., MARTINEK, J. 2011. Trvalkové výsadby s vyšším stupněm autoregulace a extenzivní údržbou: plánování, zakládání, údržba, doporučené směsi: certifikovaná metodika. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. Průhonice. 84 s. ISBN: 9788085116885.

BAROŠ, A., BAROŠOVÁ, I., BOČEK, S. 2014. Metodika pro výběr vhodných druhů dřevin a bylin pro venkovská sídla: certifikovaná metodika VÚKOZ. Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. Průhonice. 87 s. ISBN: 9788087674048.

BAŠEOVÁ, O., NEUBERT, L. 1991. Pražské zahrady. Panorama. Praha. 247 s. ISBN: 8070381094.

BISGROVE, R. 2008. William Robinson, The Wild Gardener (1st ed.). Frances Lincoln. ISBN: 9780711225428.

BOOMGARDENOVÁ, H., OFTRINGOVÁ, B., OLLIG, W. 2012. Přírodní zahrady, 35 nápadů jak vytvořit nový životní prostor. Cpress. Brno. 142 s. ISBN: 9878026400325.

BRUCHTER, M. 2012. Zakládáme a udržujeme ekozahradu. Grada Publishing, a.s. Praha. 120 s. ISBN: 9788024742809.

CURL S., J., WILSON, S. 2015. The Oxford Dictionary of Architecture. Oxford University Press. United Kingdom. p. 1040. ISBN: 9780199674985.

DUNNETT, N., HITCHMOUGH, J. (eds.). 2004. The dynamic landscape: design, ecology, and management of naturalistic urban planning. Spon Press. London. p. 332. ISBN: 9780415256209.

GRÜNDLER, E. C., SCHÄFER, N. 2010. Dětská hřiště a zahrady v přírodním stylu. Ministerstvo životního prostředí. Praha. 85 s. ISBN: 9878072125234.

HEMENWAY, T. 2009. Gaia's Garden: A Guide to Home-Scale Permaculture. Chelsea Green Publishing. USA. p. 313. ISBN: 9781603580298.

HITCHMOUGH, J., FIELDHOUSE, K. 2004. Plant user handbook: A guide to effective specifying. 1. vyd. Blackwell publishing. Oxford. ISBN: 0632058439.

HUNT, D. J. 2000. Greater Perfections: The Practice of Garden Theory. University of Pennsylvania Press. Philadelphia. p. 272. ISBN: 0812235061.

HOLMGREN, D. 2006. Permakultura : principy a cesty nad rámec trvalé udržitelnosti. 1. české vyd. PermaLot. Svojanov. 296 s. ISBN: 8023981250.

HOLZER, S. 2012. Zahrada k nakousnutí: permakultura podle Seppa Holzera. Vyd. 2. Knihkupectví CZ. Brno. 213 s. ISBN: 9788087426241.

HRUBOŠOVÁ, P. 2013. Školní zahrada. Rodina a škola: Časopis pro všechny rodiče a učitele. 60 (6). 10-13.

JACKE, D., TOENSMEIER, E. c2005. Edible forest gardens. White River Junction, Chelsea Green Pub. Co. Vt. ISBN: 9781931498807.

KALINA, M. 2004. Kompostování a péče o půdu. 2. upr. vyd. Grada. Praha. Česká zahrada. 116 s. ISBN: 8024709074.

KAMSTRA, S. A., 1994. The Setup of Mulch-experiments in Existing Peach Palms Fields. Bib. Orton IICA/CATIE. Costa Rica. p. 154.

KAVKA, B., ŠINDELÁŘOVÁ, J. 1978. Funkce zeleně v životním prostředí. 1. vyd. Státní zemědělské nakladatelství. Lesnictví, myslivost a vodní hospodářství. Praha. 235 s.

KINGSBURY, N. 2001. The new perennial garden. Frances Lincoln. London. p. 160.
ISBN: 0711216088.

KLIKOVÁ, G. 1992. Biozahrada. Zemědělské nakladatelství Brázda. Praha. 383 s.
ISBN: 8020902104.

KRČMA, L., PETROVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, D. 2010. Moje přírodní zahrada. Umweltschutzverein Bürger un Umwelt, Geschäftsbereich Natur im Garten, občanské sdružení Přírodní zahrada. Kardašova Řečice. 228 s. ISBN: 9788025484326.

KŘIVÁNKOVÁ, D. 2012. Školní zahrada jako přírodní učebna. Ediční centrum Lipka, 4 brož. v pořadači (16, 20, 16, 24 s.). Brno. ISBN: 9788087604335.

LAVELLE, CH., LAVELLE, M. 2010. Přírodní zahrady. Vyd. 1. Fortuna Libri. Praha. 256 s.
ISBN: 9788073215262.

MAREČEK, J. 1992. Zahrada. Noris. Praha. 302 s. ISBN: 8090090818.

MAREČEK, J. 2005. Krajinářská architektura venkovských sídel. Česká zemědělská univerzita. Praha. 362 s. ISBN: 8021313242.

MEŽŘICKÝ, V. 2005. Environmentální politika a udržitelný rozvoj. Portál. Praha. 208 s.
ISBN: 8073670038.

OTRUBA, I. 2002. Zahradní architektura – tvorba zahrad a parků. Era. Brno. 357 s.
ISBN: 8086517136.

OUTDOLF, P., KINGSBURY, N. 2005. Planting Design: Gardens in Time and Space. Timber Press. USA. p. 176. ISBN: 9780881927405.

PACÁKOVÁ - HOŠŤÁLKOVÁ, B., PETRŮ, J., RIEDL, D., SVOBODA, A. M. 1999. Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri. Praha. 519 s.
ISBN: 8085983559.

PEJCHAL, M. 2002. Instantní zeleň - naše budoucnost? In: Městské lesy: Dny zahradní a krajinářské tvorby: Luhačovice 2002. Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu. Praha. p. 66-68. ISBN: 8090291023.

PERLÍN, R. 1998 (8). The Typology of the Czech Country, Agricultural Economy 44, Czech Agricultural Academy of Sciences, Praha.

PETR, J., DLOUHÝ, J. 1992. Ekologické zemědělství. Zemědělské nakladatelství Brázda. Praha. 305 s. ISBN: 8020902333.

PIMENTEL, D., LEHMAN, H. 1993. The Pesticide question: environment, economics and ethics. Routledge, Chapman & Hall, Inc. New York. p. 442. ISBN: 0412035812.

QUIROZ, C. L., CAVIERES, L. A., PAUCHARD, A. 2011. Assessing the importance of disturbance, site conditions, and the biotic barrier for dandelion invasion in an Alpine habitat. Biological invasions 13. 2889-2899.

RÁZGOVÁ, E. 2009. Jak a proč podporovat vztah lidí k přírodě: klišé, bariéry, příležitosti. APEL. Praha. 19 s. ISBN: 9788090396883.

REILEY, H. E., SHRY, L. C. 2000. Introductory Horticulture. Delmar Publishers Staff. USA. p. 256. ISBN: 0766815706.

ROOSA, A. S. 2010. Sustainable Development Handbook. Taylor & Francis Ltd. USA. p. 491. ISBN: 9781439850480.

ROSS, M. 2005. The Basics of Permaculture Design. Permanent Publications, Ltd. London. p. 170. ISBN: 1856230236.

SEDLÁČEK, M. 2012. Užvaněný průvodce úpravou vaší zahrady. Brno. 421 s.

STIBRAL, K., DADEJÍK, O., STANĚK, J. (eds.). 2012. Zahrada: přirozenost a umělost: (krása, krajina, příroda IV). 1. vyd. Dokořán. Praha. 238 s. ISBN: 9788073634315.

SVOBODA, J. 2009. Kompletní návod k vytvoření ekozahrady a rodového statku. Vyd. 1. Smart Press. Praha. 341 s. ISBN: 9788087049280.

TRNKOVÁ, V., TRNKA, R. 2000. Charakteristika venkovského prostoru. Český venkov 2000 - základní údaje. ČZU Praha.

TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. 2015. Právo životního prostředí: Praktický průvodce. Grada Publishing, a. s. Praha. 288 s. ISBN: 9788024754642.

VLAŠÍNOVÁ, H. 2013. Zdravá zahrada. ERA group. Brno. 138 s. ISBN: 9788026052395.

WOLSCHKE - BULMAHN, J. 1997. Nature and Ideology: Natural Garden Design in the Twentieth Century. Dumbarton Oaks Research Library and Collection. USA. p. 284. ISBN: 0884022463.

8.2 Internetové zdroje

HIGGINS, A. James van Sweden dies at 78: innovative landscape architect. [online]. 23. 09. 2013 [cit. 2016-02-28].

Dostupné z <http://www.washingtonpost.com/local/2013/09/23/93c980ae-23a2-11e3-b75d-5b7f66349852_story.html>.

KOMENDOVÁ, L. SUCHÁNKOVÁ, A. 2015. Zahrada pro radost. Záhony a mikroklima. [online]. © 2015 [cit. 2015-08-17].

Dostupné z <<http://www.zahradaproradost.cz/perma/zahony-a-mikroklima>>.

KVAPIL, M. Jedlý les. [online]. 2016 [cit. 2016-03-01].

Dostupné z <<http://www.potravinovezahrady.cz/jedly-les/>>.

MACHÁTOVÁ, I. Na Vysočině je již téměř padesátka přírodních zahrad. [online]. 11. 6. 2011a [cit. 2015-07-05]. Dostupné z <<http://www.chaloupky.cz/cs/2-na-vysocine-je-jiz-temer-padesatka-prirodnich-zahrad.html>>.

MACHÁTOVÁ, I. Přihláška zahrady do Sítě přírodních zahrad. [online]. 28. 1. 2011b [cit. 2015-07-05]. Dostupné z <<http://www.chaloupky.cz/cs/2-prihlaska-zahrady-do-site-prirodnich-zahrad.html>>.

CHARVÁT, M., Přírodní zahrady prostor k životu. [online]. DocPlayer © [cit. 2015-04-06]. Dostupné z <<http://docplayer.cz/6528277-Prirodni-zahrady-prostor-k-zivotu.html>>.

ONDRÁČEK, V. Přírodní zahrada: Vývoj v českých zemích, část XI. [online]. Ing. Vít Ondráček © 2015 [cit. 2015-02-13].

Dostupné z <http://www.arbodesign.cz/prirodni_zahrada_11.html>.

PETROVÁ, M. PŘÍRODNÍ ZAHRADA. 13 let přírodního zahradničení v České republice a hlavně na jihu Čech: 2001 – 2014. [online]. Příroda Zahrada © 2015, 59 s. [cit. 2015-05-24].

Dostupné z <http://images.umweltberatung.at/htm/prezentace_pz_ospz_24_11_14.pdf>.

SVOBODA, T. Co považují za přírodní zahradu [online]. Přírodní zahrady. 2009-2015 [cit. 2015-07-11]. Dostupné z <<http://www.prirodnizahrady.com/prirodni-zahrada.html>>.

SKALA, M. Piet Outdolf. [online]. © 2015, 26 s. [cit. 2016-01-23].

Dostupné z <https://home.czu.cz/storage/59004_Marek%20Skala%20-%20Piet%20Oudolf,%20semin%C3%A1rn%20pr%C3%A1ce%20SKA-1.pdf>.

STRAKOVÁ, M. Druhově pestré směsi - význam, terminologie. [online]. © 2014 [cit. 2015-11-29]. Dostupné z <<http://www.szuz.cz/cs/hlavni-menu/inspirace/ostatni-1/druhove-pestre-smesi/>>.

TESTA, J. The Globalization of Web od Science: 2005-2010. [online pdf]. © 2011, 26 p. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z <<http://wokinfo.com/media/pdf/globalwos-essay.pdf>>.

WORLDMETERS. World Population. [online]. Worldometers.info © 2016 [cit. 201-02-10]. Dostupné z <<http://www.worldometers.info/world-population/>>.

ZO ČSOP VERONICA. Přírodní zahrady [online]. © 2016 [cit. 2016-01-07].

Dostupné z <<http://www.veronica.cz/?id=465VERONICA>>.

8.3 Seznam obrazové dokumentace

Obrázek 1: typická venkovská zemědělská usedlost

(<<http://www.prirodnizahrada.com/fotogalerie.html>>)

Obrázek 2, 3: plakety pro certifikované přírodní zahrady

(< <http://www.radostin.cz/> a <http://www.ekovysočina.cz>>)

Obrázek 4: hmyzí skryše v trouchnivějícím dřevě a písku

(<<http://www.vysnenazahrada.cz/2013/01/nejjednodussi-hmyzi-domecky.html>>)

Obrázek 5: uměle vytvořené obydlí pro hmyz (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 6: mulčování v přírodní zahradě (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 7: kompost v přírodní zahradě (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 8: sluneční past

(<<http://www.zahradaproradost.cz/perma/zahony-a-mikroklima>>)

Obrázek 9: záhon klíčová dírka

(<<http://www.zahradaproradost.cz/perma/zahony-a-mikroklima>>)

Obrázek 10: suchá zídka (Ivona Kubínová, 2015)

Obrázek 11: zónování dle Svobody

(<http://www.ekozahrady.com/zonovy_system.htm>)

Obrázek 12: jedlý les

(<<http://www.zahradaproradost.cz/perma/spolecenstvo-stromu>>)

Obrázek 13: Outdolfův záhon ve Velké Británii

(<<http://www.trentham.co.uk>>)

Obrázek 14: zahrada navržená Jamesem van Swedenem

(<<https://oehmevansweden.wordpress.com/tag/james-van-sweden>>)

Obrázek 15: Olympijský park v Londýně

(<<http://www.landscape.dept.shef.ac.uk/james-hitchmough/>>)

Obrázek 16: pozice kraje na mapě ČR

(<https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Libereck%C3%BD_kraj#Fyzick.C3.A1_geografie>)

Obrázek 17: pozice kraje na mapě ČR

(<https://www.cs.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%A1lov%C3%A9hradeck%C3%BD_kraj>)

Obrázek 18: pozice kraje na mapě ČR

(<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pardubick%C3%BD_kraj>)

Obrázek 19: satelitní mapa obce Chrástov, letecké mapování z roku 2006

(<<https://www.mapy.cz>>)

Obrázek 20: umístění obce v rámci ČR - Chrástov (<<http://www.mapy.cz>>)

Obrázek 21: předzahrádka se vstupem do zahrady (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 22: severní pohled do zahrady s jezírkem (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 23: jihozápadní pohled do zahrady (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 24: zeleninová zahrada (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 25: květnatá louka (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 26: satelitní mapa obce Lánov, letecké mapování z roku 2006
(<https://www.mapy.cz>)

Obrázek 27: umístění obce v rámci ČR - Lánov (<https://www.mapy.cz>)

Obrázek 28: hospodářská zóna s domečkem pro děti (Ivona Kubínová, 2015)

Obrázek 29: živý plot z planých keřů (Ivona Kubínová, 2015)

Obrázek 31: východní pohled do zahrady (Ivona Kubínová, 2015)

Obrázek 32: satelitní mapa obce Veliny, letecké mapování z roku 2006
(<https://www.mapy.cz>)

Obrázek 33: umístění obce v rámci ČR - Veliny (<https://www.mapy.cz>)

Obrázek 34: záhony s jahodami v jižní části zahrady (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 35: místo v zahradě s budoucí lipovou alejí (Ivona Kubínová, 2014)

Obrázek 36: zamulčovaný záhon (Ivona Kubínová, 2014)

8.4 Seznam tabulek

Tabulka 3: vhodné kombinace rostlin působící proti škůdcům a chorobám
(<http://www.spektrumzdravi.cz/vhodni-sousedce>)

Tabulka 4: tabulka vhodných a nevhodných kombinací
(<http://pani-dyne.cz/mb/Slovnicek.aspx#obsah>)

9. Seznam příloh

Příloha 1: certifikát k zahradní plaketě, přírodní zahrada Gabriela Čížková
(Ivona Kubínová, 2015)

Příloha 2: seznam rostlin pro venkovská sídla
(dle Baroš a kol., 2014)

Příloha 3: anketní dotazník - vzor

Přílohy

Příloha 1: certifikát k zahradní plaketě - přírodní zahrada Gabriela Čížková

PŘÍRODNÍ ZAHRADA
Spolupráce s přírodou - ona bude spolupracovat s námi

CERTIFIKÁT K ZAHRADNÍ PLAKETĚ

ZAHRADA *SOUKROMÁ ZAHRADA Ing. Gabriela Čížková*

SPĹUJE NÁSLEDUJÍCÍ KRITÉRIA „PŘÍRODNÍ ZAHRADY“:

ZÁKLADNÍ KRITÉRIA

musí být splněna všechna kritéria

✓ ✓ nepoužívat pesticidy	✓ ✓ nepoužívat rašelinu k úpravě a obohacování půdy
✓ ✓ nepoužívat lehce rozpustná minerální hnojiva	

PRVKY PŘÍRODNÍ ZAHRADY

musí být dosaženo minimálně 5

✓ ✓ živý plot z planých keřů	✓ ✓ přirozená louka, prvky louky
✓ ✓ ponechání divokých porostů	✓ ✓ divoký koutek
✓ ✓ mimořádná stanoviště (vlhká nebo suchá)	✓ ✓ listnaté stromy
✓ ✓ květiny a kvetoucí trvalky	

OBHOSPODAŘOVÁNÍ A UŽITKOVÁ ZAHRADA

musí být dosaženo minimálně 5

✓ ✓ kompost	✓ ✓ „domečky“ pro zvěřecí pomocníky
✓ ✓ využití dešťové vody	✓ ✓ užívání k přírodě šetrných materiálů a postupů
✓ ✓ mulčování	✓ ✓ zeleninové záhony a bylinky
✓ ✓ ovocná zahrada a bobulové keře	✓ ✓ smíšená kultura/střídání plodin/zelené hnojení

Místo, datum *Průvodiční Lázeň 6.10.2014* Certifikát předal/a *Klára Kellmannerová*

Tento dokument byl vytvořen v rámci projektu „Přírodní zahrady bez hranic“.
Projekt je spolufinancován z prostředků ERDF Evropské unie v rámci programu přeshraniční spolupráce.
Cíl Evropská územní spolupráce Česká republika-Rakousko 2007-2013.

Příloha 2: seznam rostlin pro venkovská sídla

Dřeviny	
vědecké jméno	české jméno
<i>Acer campestre</i>	javor babyka
<i>Acer platanoides</i>	javor mléč
<i>Acer pseudoplatanus</i>	javor klen
<i>Aesculus hippocastanum</i>	jírovec maďal
<i>Betula pendula</i>	bříza bělokorá
<i>Fraxinus excelsior</i>	jasan ztepilý
<i>Juglans regia</i>	ořešák královský
<i>Prunus domestica</i>	slivoň švestka
<i>Malus domestica</i>	jabloň obecná
<i>Pyrus communis</i>	hrušeň obecná
<i>Morus sp.</i>	moruše
<i>Quercus petraea</i>	dub zimní
<i>Quercus robur</i>	dub letní
<i>Salix sp.</i>	vrba
<i>Sorbus sp.</i>	jeřáb
<i>Tilia cordata</i>	lípa srdčitá
<i>Ulmus sp.</i>	jilm
<i>Populus sp.</i>	topol
<i>Larix decidua</i>	modřín opadavý
<i>Prunus avium</i>	Třešeň obecná
<i>Buddleja sp.</i>	komule
<i>Buxus sempervirens</i>	zimostráz vždyzelený
<i>Calluna vulgaris</i>	vřes obecný
<i>Crataegus sp.</i>	hloh
<i>Cytisus sp.</i>	čilimník
<i>Forsythia sp.</i>	zlatice
<i>Hibiscus sp.</i>	ibišek
<i>Hydrangea arborescens</i>	hortenzie stromkovitá
<i>Hydrangea paniculata</i>	hortenzie latnatá
<i>Juniperus communis</i>	jalovec obecný
<i>Mahonia aquifolium</i>	mahónie cesmínolistá
<i>Prunus spinosa</i>	trnka obecná

vědecké jméno	české jméno
<i>Ribes spp.</i>	rybíz
<i>Ribes uva-crispa</i>	srstka angrešt
<i>Rosa spp.</i>	růže
<i>Sambucus nigra</i>	černý bez
<i>Syringa sp.</i>	šeřík
<i>Taxus baccata</i>	tis červený
<i>Viburnum sp.</i>	kalina

Trvalky	
vědecké jméno	české jméno
<i>Achillea spp.</i>	řebříčky
<i>Aconitum napellus</i>	oměj šalamounek
<i>Ajuga reptans</i>	zběhovec plazivý
<i>Alchemilla mollis,</i>	kontryhel měkký
<i>Anaphalis triplinervis</i>	plesnivka trojžilná
<i>Anemone spp.</i>	sasanky
<i>Anthemis tinctoria</i>	rmen barvířský
<i>Anthericum ramosum</i>	bělozářka větevnatá
<i>Anthericum liliago</i>	bělozářka liliovitá
<i>Aquilegia sp.</i>	orlíček
<i>Arabis caucasica</i>	huseník kavkazský
<i>Armeria maritima</i>	trávníčka přímořská
<i>Armoracia rusticana</i>	křen selský
<i>Artemisia absinthium</i>	pelyněk pravý
<i>Aruncus dioicus</i>	udatna lesní
<i>Asparagus officinalis</i>	chřest lékařský
<i>Aster spp.</i>	hvězdnice
<i>Astilbe sp.</i>	čechrava
<i>Astrantia major</i>	jarmanka větší
<i>Aubrieta sp.</i>	taříčka
<i>Aurinia saxatilis</i>	tařice skalní
<i>Bergenia sp.</i>	badan, bergénie
<i>Campanula spp.</i>	zvonky
<i>Centaurea spp.</i>	chrpy
<i>Centaurea montana</i>	chrpa horská
<i>Cerastium tomentosum</i>	rožec plstnatý

vědecké jméno	české jméno
<i>Convallaria majalis</i>	konvalinka vonná
<i>Coreopsis</i> spp.	krásnoočka
<i>Corydalis lutea</i>	dymnivka žlutá
<i>Cychorium intybus</i>	čekanka obecná
<i>Delphinium</i> sp.	stračka
<i>Dianthus</i> spp.	hvozdíky
<i>Dicentra formosa</i>	srdcovka zdobná
<i>Dicentra spectabilis</i>	srdcovka nádherná
<i>Dictamnus albus</i>	třemdava bílá
<i>Doronicum orientale</i>	kamzičník východní
<i>Dryopteris filix-mas</i>	kaprad' samec
<i>Echinacea purpurea</i>	třapatkovka nachová
<i>Echinops ritro</i>	bělotrn modrý
<i>Eranthis hyemallis</i>	talovín zimní
<i>Erigeron speciosus</i>	turan nádherný
<i>Euphorbia</i> spp.	pryšce
<i>Gaillardia aristata</i> ,	kokarda osinatá
<i>Galeobdolon luteum</i>	pitulník žlutý
<i>Geranium</i> spp.	kakosty
<i>Geum</i> sp.	kuklík
<i>Gypsophila paniculata</i>	šater latnatý
<i>Helleborus</i> spp.	čemeřice
<i>Helenium</i> sp.	záplevák
<i>Helianthemum</i> sp.	devaterník
<i>Heliopsis helianthoides</i>	janeba drsná
<i>Hemerocallis</i> spp.	denivky
<i>Hesperis matronalis</i>	večernice vonná
<i>Heuchera sanguinea</i>	dlužicha krvavá
<i>Hieracium aurantiacum</i>	jestřábník oranžový
<i>Hosty</i> spp.	hosty/bohyšky
<i>Hypericum perforatum</i>	třezalka tečkovaná
<i>Hyssopus officinalis</i>	yzop lékařská
<i>Chrysanthemum</i> x	chrysanfémy
<i>Iberis sempervirens</i>	štěníčník vždyzelený
<i>Inula</i> sp.	oman
<i>Iris</i> x	kosatec
<i>Lavandula angustifolia</i>	levandule lékařská

vědecké jméno	české jméno
<i>Leucanthemum</i> x	kopretiny
<i>Levisticum officinale</i>	libeček lékařský
<i>Liatris spicata</i>	šuškarda klasnatá
<i>Ligularia</i> sp.	popelivka
<i>Linum perenne</i>	len vytrvalý
<i>Lunaria rediviva</i>	měsíčnice vytrvalá
<i>Lupinus polyphyllus</i> ,	vlčí bob
<i>Lychnis</i> spp.	kohoutky
<i>Lysimachia</i> spp.	vrbiny
<i>Lythrum salicaria</i>	kyprej vrbice
<i>Malva moschata</i>	sléz pižmový
<i>Melissa officinalis</i>	meduňka lékařská
<i>Mentha</i> sp.	máta
<i>Monarda didyma</i>	zavinutka podvojná
<i>Oenothera</i> sp.	pupalka
<i>Origanum vulgare</i>	dobromysl obecná
<i>Paeonia lactiflora</i>	pivoňka čínská
<i>Paeonia officinalis</i>	pivoňka lékařská
<i>Papaver orientale</i> ,	mák východní
<i>Phalaris arundinacea</i>	chrastice rákosovitá
<i>Phlox</i> spp.	plamenky
<i>Physalis alkekengi</i>	mochyně židovská
<i>Physostegia virginiana</i>	řetězovka viržinská
<i>Platycodon grandiflorus</i>	zvonkovec
<i>Polemonium caeruleum</i>	jirnice modrá
<i>Polygonatum</i> sp.	kokořík
<i>Primula</i> sp.	prvosenka
<i>Prunella grandiflora</i>	černohlávek velkokvětý
<i>Pulmonaria</i> sp.	plicník
<i>Pulsatilla</i> sp.	koniklec
<i>Rheum rhabarbarum</i>	reveň rebarbora
<i>Rudbeckia fulgida</i>	třapatka zářivá
<i>Rudbeckia laciniata</i>	třapatka dřípatá
<i>Ruta graveolens</i>	routa vonná
<i>Salvia</i> spp.	šalvěje

vědecké jméno	české jméno
<i>Satureja</i> sp.	saturejka
<i>Saponaria officinalis</i>	mydlice lékařská
<i>Sedum</i> sp.	rozchodník
<i>Sempervivum</i> sp.	netřesk
<i>Stachys byzantina</i>	čistec vlnatý
<i>Stachys macrantha</i>	čistec velkokvětý
<i>Symphytum officinale</i>	kostival lékařský
<i>Tanacetum coccineum</i>	kopretina šarlatová
<i>Tanacetum parthenium</i>	řimbaba obecná
<i>Tanacetum vulgare</i>	kopretina vratič
<i>Thymus</i> sp.	mateřídouška
<i>Trollius europaeus</i>	úpolín evropský
<i>Valleriana officinalis</i>	kozlík lékařský
<i>Veronica</i> sp.	rozrazil
<i>Vinca minor</i>	barvínek menší
<i>Viola</i> spp.	violky
<i>Yucca filamentosa</i>	juka vláknitá

Cibuloviny a hlíznaté rostliny	
vědecké jméno	české jméno
<i>Allium schoenoprasum</i>	pažitka pobřežní
<i>Canna indica</i>	dosna indická
<i>Dahlia</i> sp.	jiřinka
<i>Colchicum autumnale</i>	ocún jesenní
<i>Fritillaria imperialis</i>	řebčík královský
<i>Galanthus nivalis</i>	sněženka podsněžník
<i>Gladiolus</i> sp.	mečík
<i>Hyacinthoides hispanica</i>	ladoňka španělská
<i>Hyacinthus</i> sp.	hyacint
<i>Leucojum vernum</i>	bledule jarní
<i>Lilium</i> spp.	lilie
<i>Muscari</i> sp.	modřeneček
<i>Narcissus</i> spp.	narcisy
<i>Ornithogallum umbellatum</i>	snědek
<i>Tulipa</i> sp.	tulipán

Letničky a dvouletky	
vědecké jméno	české jméno
<i>Amaranthus</i> sp.	laskavec
<i>Antirrhinum majus</i>	hledík větší
<i>Alcea rosea</i>	topolovka růžová
<i>Bellis perennis</i>	sedmikráska chudobka
<i>Borago officinalis</i>	brutnák lékařský
<i>Calendula officinalis</i>	měsíček lékařský
<i>Callistephus chinensis</i>	astra čínská
<i>Campanula medium</i>	zvonek zahradní
<i>Carthamus tinctorius</i>	světlice barvířská
<i>Celosia argentea</i>	nevadlec hřebenitý
<i>Centaurea cyanus</i>	chrpa modrák
<i>Cheiranthus cheiri</i>	chejr vonný
<i>Consolida regalis</i>	ostrožka stračka
<i>Cosmos bipinnatus</i>	krásenka zpeřená
<i>Dianthus barbatus</i>	hvozdík vousatý
<i>Dianthus caryophyllus</i>	hvozdík zahradní,
<i>Dianthus chinensis</i>	hvozdík čínský
<i>Digitalis purpurea</i>	náprstník červený
<i>Euphorbia marginata</i>	pryšec vroubený
<i>Gazania splendens</i>	gazánie zářivá
<i>Gomphrena globosa</i>	pestrovka kulovitá
<i>Gypsophila elegans</i>	šater zdobný
<i>Helianthus annuus</i>	slunečnice roční
<i>Helichrysum bracteatum</i>	slaměnka listenatá
<i>Kochia scoparia</i>	bytel metlatý
<i>Lathyrus odoratus</i>	hrachor vonný
<i>Limonium sinuatum</i>	limonka chobotnatá
<i>Linum usitatissimum</i>	len setý
<i>Nicotiana</i> sp.	tabák
<i>Nigella</i> sp.	čerňucha
<i>Papaver somniferum</i>	mák setý
<i>Petunia</i> sp.	petúnie
<i>Rudbeckia hirta</i>	třapatka srstnatá
<i>Salvia splendens</i>	šalvěj zářivá
<i>Tropaeolum majus</i>	lichořeřišnice větší

vědecké jméno	české jméno
<i>Tagetes sp.</i>	askamitník
<i>Verbascum sp.</i>	divizna
<i>Viola sp.</i>	violka, maceška

Rostliny za oknem	
vědecké jméno	české jméno
<i>Ornitogalum caudatum</i>	mořská cibule
<i>Campanula isophylla</i>	zvonek stejnolistý
<i>Fuchsia sp.</i>	fuchsie
<i>Pelargonium sp.</i>	muškáty
<i>Myrtus sp.</i>	myrta
<i>Passiflora sp.</i>	mučenka
<i>Teucrium marum</i>	ožanka kočičí

Popínavé rostliny	
vědecké jméno	české jméno
<i>Clematis sp.</i>	plaménky
<i>Hedera helix</i>	břečťan popínavý
<i>Lonicera sp.</i>	zimolez
<i>Parthenocissus sp.</i>	přísavník, loubinec
<i>Vitis sp.</i>	vinná réva

Ve výše uvedených tabulkách jsou tučně vyznačeny ty rostliny, které se vyskytovaly v navštívených přírodních zahradách.

Příloha 3: Dotazník - vzor

Diplomová práce: Přírodní zahrady a možnosti jejich uplatnění v podmínkách českého venkovského prostoru

Odpověď, ke které se nejvíce přikláníte, prosím zaškrtněte.

1. Obecná část dotazníkového šetření

A. Jaký je Váš věk?

Věk	
20 let a méně	
21-30	
31-50	
51-70	
71 a více let	

B. Jste muž či žena?

Pohlaví	
Muž	
Žena	

C. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vzdělání	
základní	
střední - vyučen(a)	
střední - s maturitou	
vyšší odborné	
vysokoškolské	

D. Jaká je velikost Vašeho bydliště?

Bydliště	
do 1000 obyvatel	
1.001 - 10.000	
10.001 - 50.000	
50.001 - 100.000	
100.001 a více obyvatel	

E. Jaké je Vaše současné zaměstnání?

Zaměstnání	
student	
nezaměstnaný	
zaměstnaný či OSVČ	
na rodičovské (mateřské) dovolené	
důchodce	

**F. Jak máte časově náročné zaměstnání mimo domov?
(čas včetně cesty)**

Hodiny mimo domov	
0 hodin - jsem často doma, pracuji doma	
1 - 5 hodin	
6 - 9 hodin	
9 - 13 hodin	
13 hodin a více	

2. Odborná část dotazníkového šetření

A. Kolik let uběhlo od založení Vaší přírodní zahrady?

Roky	
0 - 3	
3 - 6	
6 - 10	
11 - 20	
21 a více let	

**B. Z jakého důvodu jste si vybral(a) hospodaření ve spolupráci s přírodou?
(převažující hledisko)**

Důvod	
koupil(a), zdědila jsem už takový pozemek či zahradu, tedy pokračuji	
takto jsem vyrůstal(a), přijde mi to přirozené	
po přečtení odborné literatury jsem se pro tento styl rozhodl(a)	
líbí se mi finální vzhled této zahrady	
z finančních důvodů	
z ekologických důvodů	
z jiných důvodů	

Pokud jste zvolili možnost "z jiných důvodů", uveďte prosím tento důvod zde:

.....

**C. Kolik času Vám zaberou práce v zahradě?
(přibližné hodiny za měsíc, období od března do listopadu)**

Hodiny	
0 - vůbec nic zde nedělám	
1 - 5	
5 - 10	
10 - 30	
více jak 30 hodin	

Pokud jste zvolili možnosti 1 - 30 hodin, prosím odpovězte na následující otázku.

Pokud jste vybrali jinou možnost, přejděte prosím k otázce **E**.

D. Jaká je v současnosti nejčastější práce ve Vaší zahradě?

Práce	
zahrada je nová, zakládám ji a vytvářím	
drobné činnosti pro moji zábavu	
sekání trávy, sušení sena	
pletí	
tvorba nových prvků v zahradě	
péče o zvířata	

E. Kolik Kč investujete měsíčně do zahrady?

Kč/měsíc	
0 - zásadně neinvestuji nic - vyměňuji, sázím semena či jinak získávám rostliny zdarma	
do 100	
do 500	
do 1000	
více jak 1000	

Prostor pro Vaše připomínky a náměty k tématu přírodní zahrady:

Děkuji Vám za ochotu podělit se o Vaše zkušenosti a za Váš čas.